

PANNON EGYETEM, Veszprém

Villamosmérnöki és Információs Rendszerek

Tanszék

Digitális Rendszerek és Számítógép Architektúrák (VEMKKN3214A)

1. előadás: Bevezetés, számítógép generációk

Előadó: Dr. Vörösházi Zsolt

voroshazi@vision.vein.hu

Feltételek:

- Könyv: L. Howard Pollard –
Computer Design and Architecture (Prentice-Hall 1990)
- 8 fő fejezet
- Követelmények: lásd tematika
  - kisZH-k (plusz pontokért*)
  - **1 ZH (13. héten** – plusz pontok beszámítása)
  - PótZH (utolsó héten)
- Megajánlott jegy: **eredmény(ZH) ≥ 4**
- Vizsgára bocsátás feltétele: **eredmény ZH ≥ 2 , vagy eredmény(PótZH) = megfelelt** (ZH eredményétől függően minimálisan 2-es érdemjegy megszerzésével, vagy a pótZH teljesítésével bocsátható csak vizsgára!)
- Óralátogatás: nem kötelező
- Vizsga: Tételsor alapján írásbeli-szóbeli
- **(Szigorlati) Államvizsga tárgy!**

Kapcsolódó jegyzet, segédanyag:

- Angol nyelvű könyv:

<http://www.virt.uni-pannon.hu> → Oktatás →
Tantárgyak → Digitális Rendszerek és
Számítógép Architektúrák (nappali)

([chapter1/.../8.pdf](#)) + további segédletek

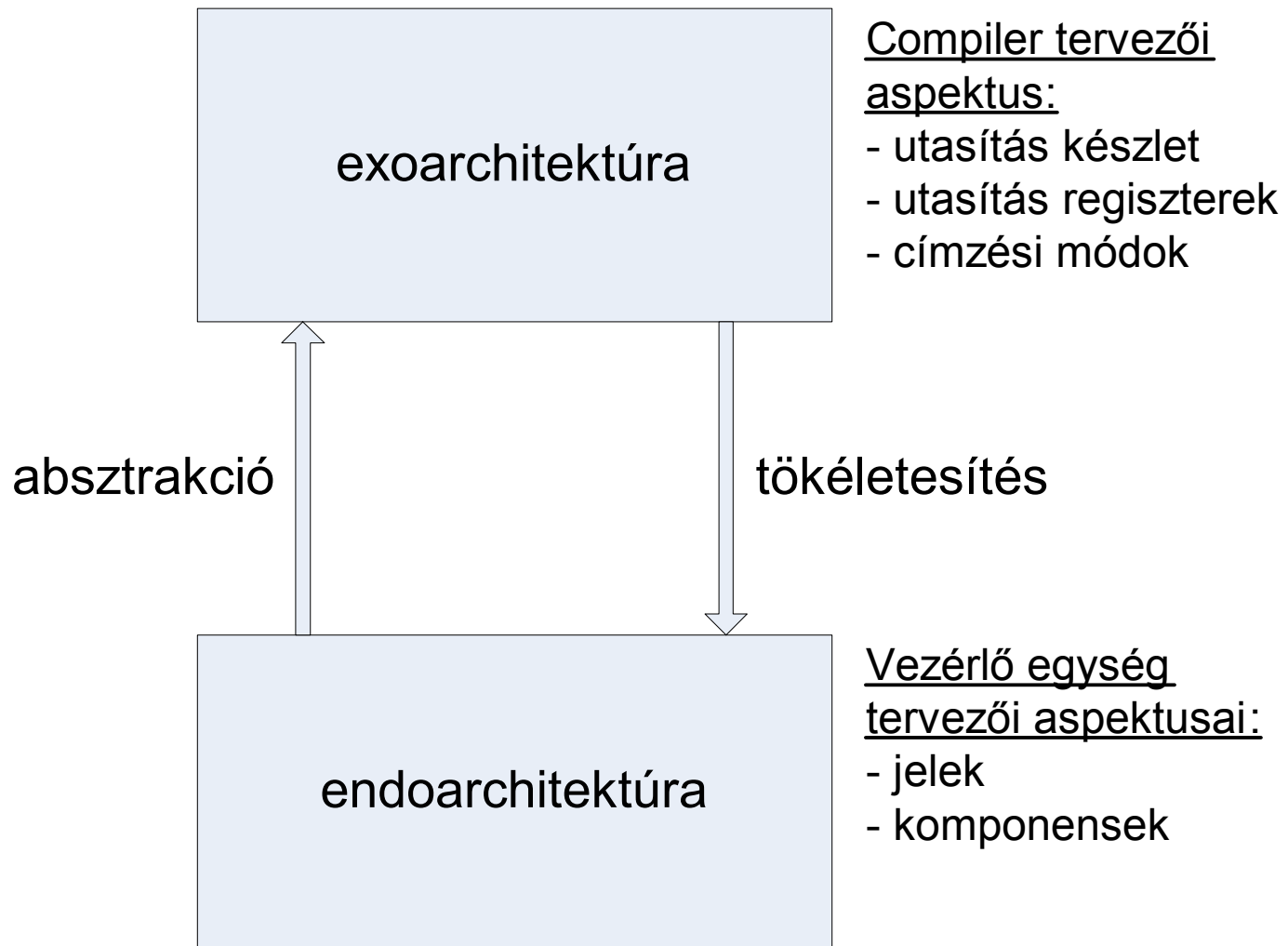
- Bevezetés: Számítógép Generációk ([chapter01.pdf](#))

- Fóliák, óravázlatok .ppt (.pdf)
- Feltöltésük folyamatosan

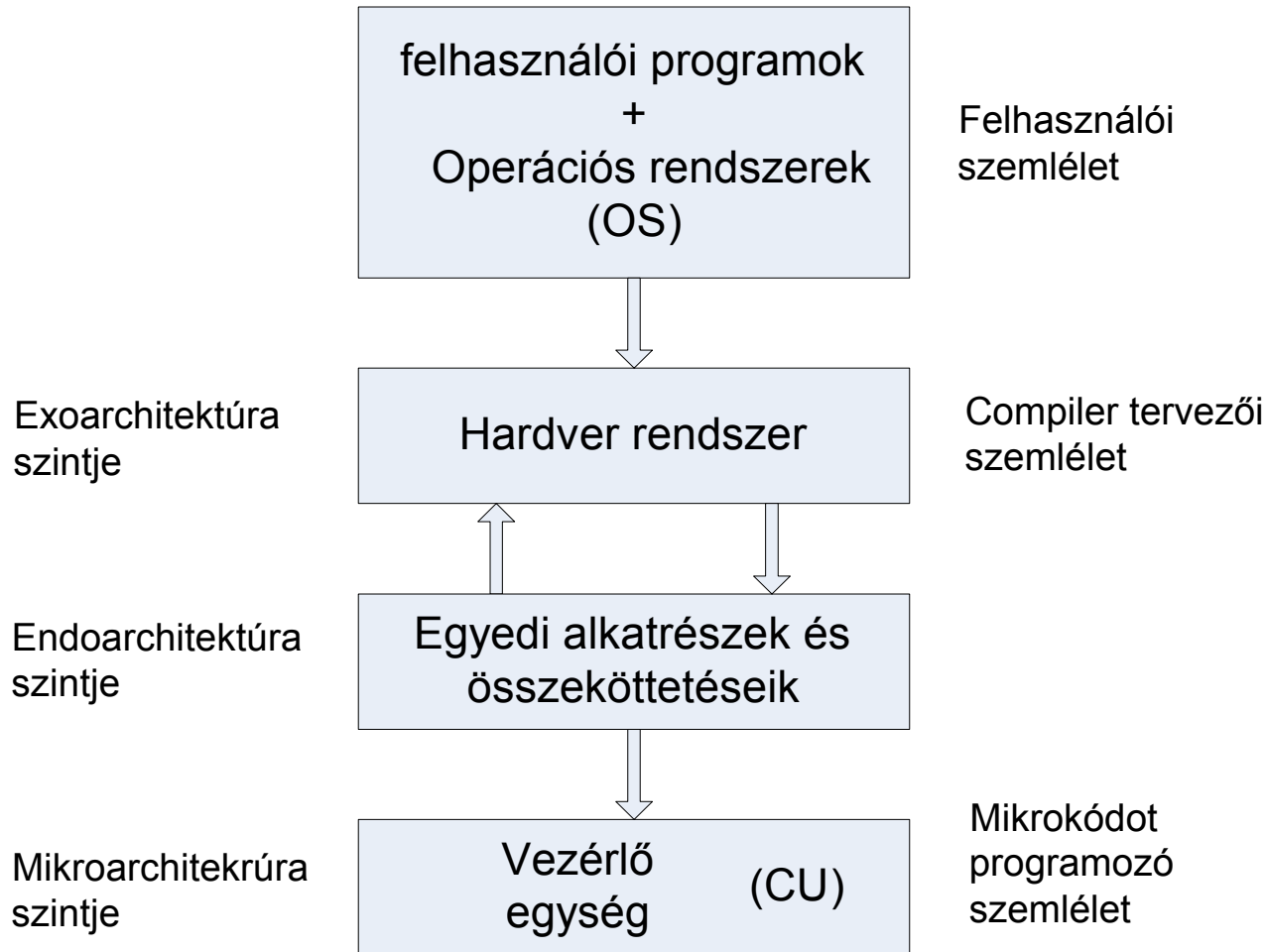
Alapfogalmak:

- **A számítógép architektúra** a hardver egy általános *absztrakciója*: a hardver struktúráját és viselkedését jelenti más rendszerek egyedi, sajátos tulajdonságaitól eltekintve
- **Architektúrális tulajdonságok** nemcsak a funkcionális elemek leírását, hanem azok belső felépítését, struktúráját is magába foglalják

Exoarchitektúra – endoarchitektúra:

Számítógép architektúra definíciója:

Számítógépes rendszerekkel szembeni tervezői követelmények:

- Aritmetika megtervezése, algoritmusok, módszerek elemzése, hogy a kívánt eredményt elfogadható időn belül biztosítani tudja
- Utasításkészlet – vezérlés
- A részegységek közötti kapcsolatok / összeköttetések a valós rendszert szemléltetik
- CFG, DFG a főbb komponensek között
- Számítógép és perifériák közötti I/O kommunikációs technikák

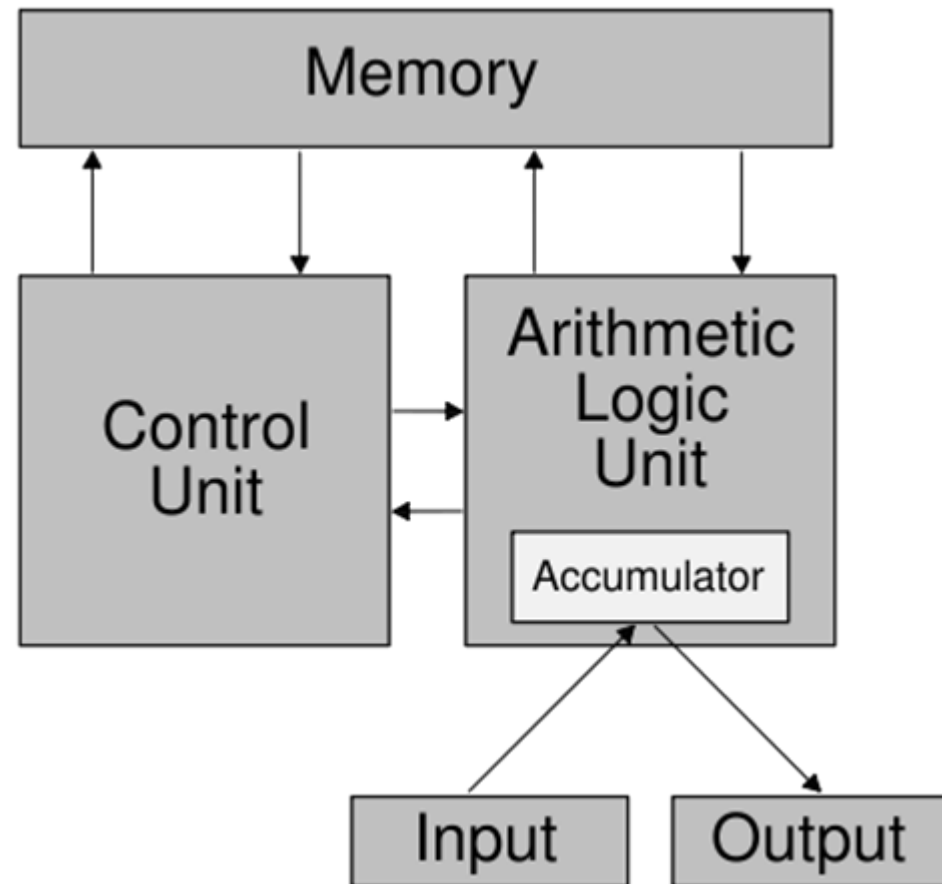
Neumann, Harvard számítógép architektúrák

A.) Neumann architektúra

■ Számítógépes rendszer modell:

- CPU, CU, ALU
- Egyetlen különálló tároló elem (utasítások és adatok részére)
- Univerzális Turing gépet implementál
- „Szekvenciális” architektúra (SISD)

Von Neumann architektúra

- „De Facto” szabvány: „single-memory architecture”. Az *adat-* és *utasítás-*címek a memória (tároló) ugyanazon címtartományára vannak leképezve („mapping”). Ilyen típusú pl:
  - EDVAC (Neumann), egyetlenmegoldó tárolt-programú gép
  - Eckert, Mauchly: ENIAC, UNIVAC (University of Pennsylvania) – numerikus integrátor, kalkulátor
  - A mai rendszerek modern mini-, mikro, és mainframe számítógépeinek operatív tárolói is ezt az architektúrát követik.

Neumann elvek

- számítógép működését tárolt program vezérli (Turing);
- a vezérlést vezérlés-folyam (control-flow graph - CFG) segítségével lehet leírni; /lásd vezérlő egység tétel!/ Fontos lépés itt az adatút megtervezése.
- a gép belső operatív tárolójában a program utasításai és a végrehajtásukhoz szükséges adatok egyaránt megtalálhatók (**közös utasítás és adattárolás**, a program felülírhatja önmagát – **Neumann architektúra** definíciója);
- az *aritmetikai* / és *logikai* műveletek (programutasítások) végrehajtását önálló részegység (ALU) végzi; /lásd ALU-s tétel!/
■ az adatok és programok beolvasására és az eredmények megjelenítésére önálló egységek (IO perifériák) szolgálnak;
- 2-es (bináris) számrendszer alkalmazása.
  - Pl: EDVAC computer, ENIAC stb.

Fix vs. **tárolt** programozhatóság

- Korai számítási eszközök **fix** programmal rendelkeztek (nem tárolt programozható): pl: kalkulátor
  - - Program változtatása: „átvezetékezés”, struktúra újratervezéssel lehetséges csak (lassú)
  - - Újraprogramozás: folyamat diagram → előterv spec. (papíron) → részletes mérnöki tervek → nehézkes implementáció (hibalehetőség)
- **Tárolt** programozhatóság ötlete:
  - + Utasítás-készlet architektúra (ISA): RISC, CISC
  - + Változtatható *program*: utasítások sorozata
  - + Nagyfokú flexibilitás, *adatot* hasonló módon tárolni, és kezelni (assembler, compiler, automata prog. eszk.)

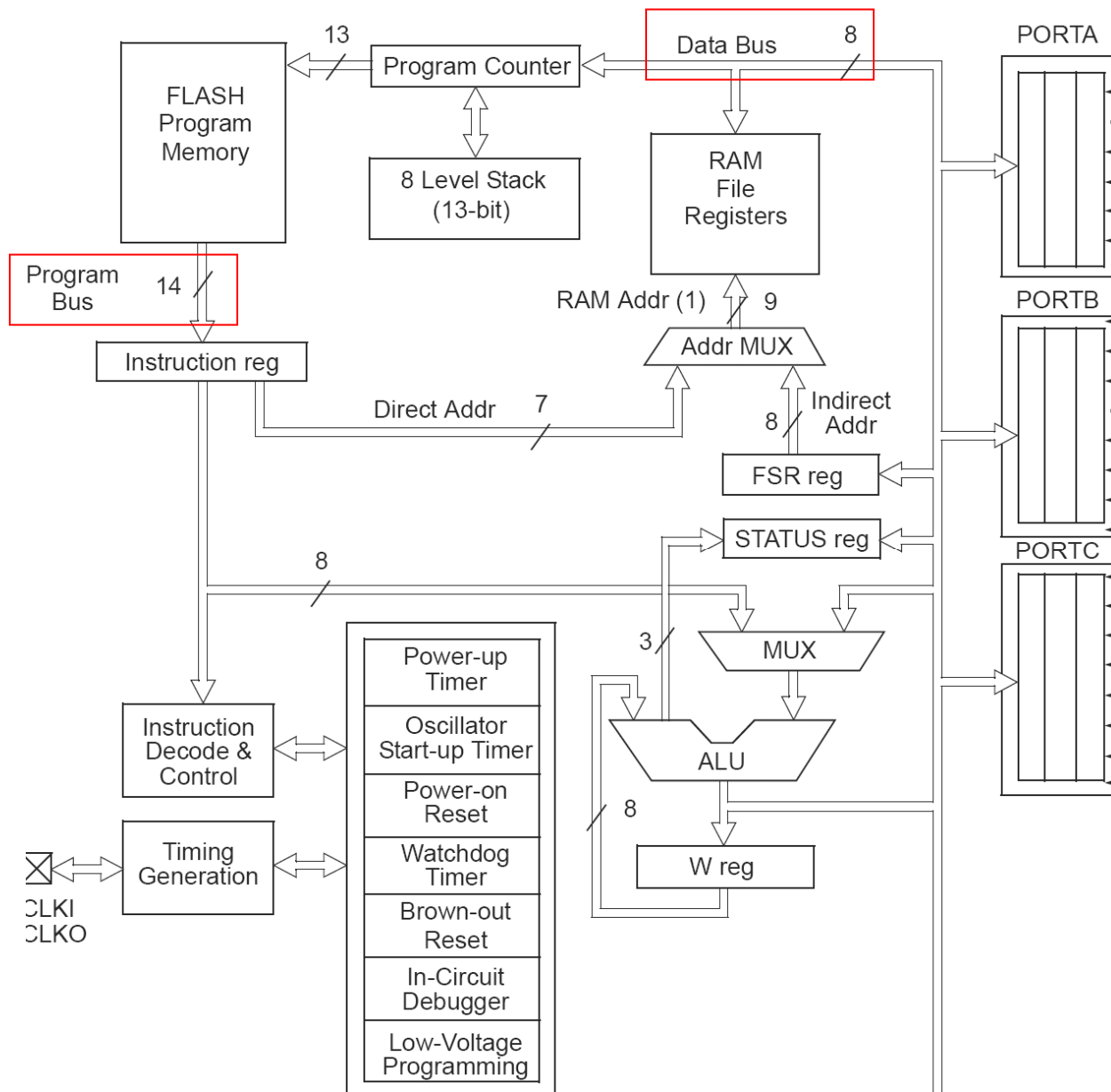
Neumann architektúra hátrányai

- „Önmagát változtató” programok (self-modifying code):
  - Már eleve hibásan megírt program „kárt” okozhat önmagában ill. más programokban is: „malware”=„malfunction”+„sw”.
  - OS szinten: rendszer leállítás
  - Pl., Buffer túlcsordulás: kezelése hozzáféréssel, memória védelemmel
- Neumann „bottleneck”: sávszélesség korlát a CPU és memória között (ezért kellett bevezetni a cache memóriát), amely probléma a nagymennyiségű adatok továbbítása során lépett fel.
- A nem-cache alapú Neumann rendszerekben, egyszerre vagy csak adat írás/olvasást, vagy csak az utasítás beolvasását lehet elvégezni (egy buszrendszer!)

B.) Harvard architektúra

- Olyan számítógéprendszer, amelynél a program*utasításokat* és az *adatokat* fizikailag **különálló** memóriában tárolják, és külön buszon érhetők el.
  - Eredet: Harvard MARK I. (relés alapú rdsz.)
  - További példák:
    - Intel Pentium processzor család L1- szintű különálló *adat- és utasítás-cache* memóriája.
    - Ti320 DSP jelfeldolgozó processzorok (RAM, ROM memóriái) - / bővebben a DSP-s fóliákon /
    - Beágyazott (embedded) rendszerek: MicroBlaze, PowerPC (FPGA-n) buszrendszerei, memóriái.
    - Mikrovezérlők (MCU) különálló utasítás-adat buszai és memóriái (PIC-MicroChip, Atmel stb.)

Példa: PIC 14-bites mikrovezérlő

Harvard arch. tulajdonságai

- Nem szükséges a memória (shared) osztott jellegének kialakítása:
  - + Szóhosszúság, időzítés, tervezési technológia, memória címzés kialakítása is különböző lehet.
  - Az utasítás (program) memória gyakran szélesebb mint az adat memória (mivel több utasítás memóriára lehet szükség)
  - Utasításokat a legtöbb rendszer esetében ROM-ban tárolják, míg az adatot írható/olvasható memóriában (pl. RAM-ban).
  - + A számítógép különálló buszrendszere segítségével akár egy utasítás beolvasását és adat írását/olvasását is el lehet végezni egyidejűleg (cache nélkül is).

„Módosított” Harvard architektúra

- Modern számítógép rendszerekben az utasítás-memória és CPU között olyan közvetlen adatút biztosított, amellyel az *utasítás-szót* is olvasható *adatként* lehet elérni.
  - *Konstans adat* (pl: string, inicializáló érték) utasítás memóriába töltésével a változók számára további helyet spórolunk meg az adatmemóriában
  - **Mai modern rendszereknél** a Harvard architektúra megnevezés alatt, **ezt a módosított változatot értjük.**
  - *Gépi* (alacsony) szintű assembly utasítások

Harvard architektúra hátrányai

- Az olyan egychipes rendszereknél (pl. **SoC**: System On a Chip), ahol egyetlen kisméretű chipen van implementálva minden funkció, nehézkes lehet a különböző memória technológiák használata az utasítások és adatok kezelésénél. Ezekben az esetekben a Neumann architektúra alkalmazása lehet megfelelőbb.
- A magas-szintű nyelveket (pl ANSI C szabvány) sem közvetlenül támogatja (nyelvi konstrukció hiánya az utasítás adatként való elérésére) – assembler szükséges

Harvard – Neumann együttes architektúra megvalósítás

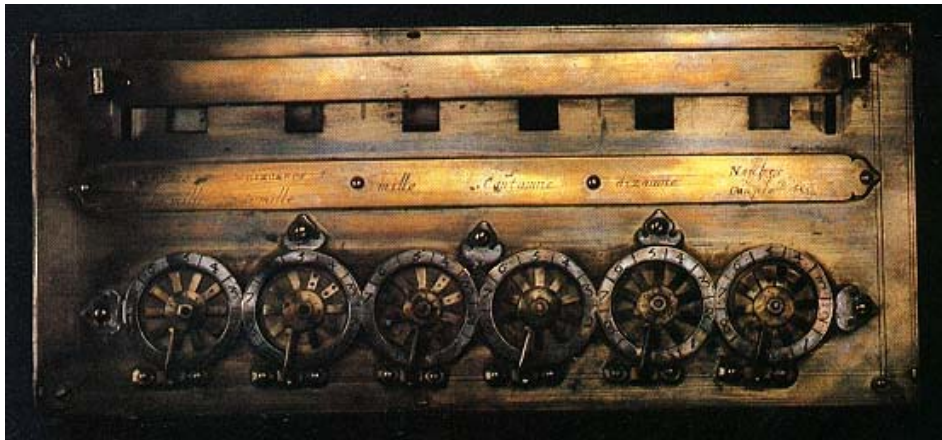
- Mai rendszereknél a kettő elvet együtt is lehet, és kell alkalmazni.
- Példa: Cache rendszer
  - Programozói szemlélet (Neumann): cache ‘miss’ esetén az operatív memóriából kell kivenni az adatot (cím → adat, lassú)
  - Rendszer, hardver szemlélet (Harvard): a CPU on-chip cache memóriája különálló adat-, és utasítás cache blokkokból áll.

Számítógép generációk

Eredet - korai számítási eszközök I:

- 1642: Pascal – mechanikus kalkulátor (+,-)
- 1671: Leibnitz – kalkulátor 4 alpműv.

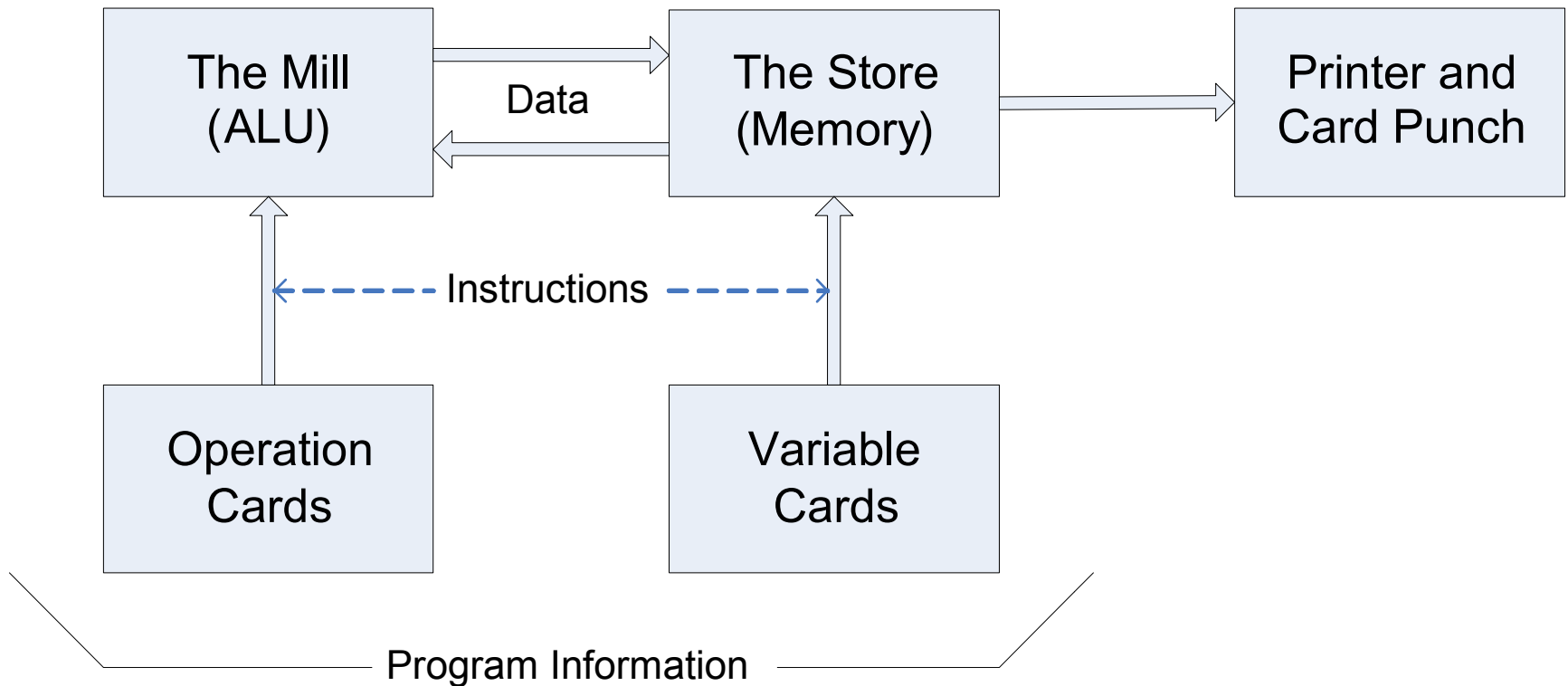

Eredet - korai számítási eszközök I (folyt.)

■ 1823: Babbage

- *Differencia Gép*: véges differencia módszer, ciklusos végrehajtás, automatikusan generált mat. táblákat
- *Analitikus Gép*: mai gépekkel szembetűnő hasonlóság, mat. fgv.-ek végrehajtása. MILL – aritmetika: 4 alap.műv. ('+' 1sec, '*' 1 min alatt), felt. elágazást is támogatta. Memóriája számoló „korongos”: 1000 db 50 jegyű számot tárolt.

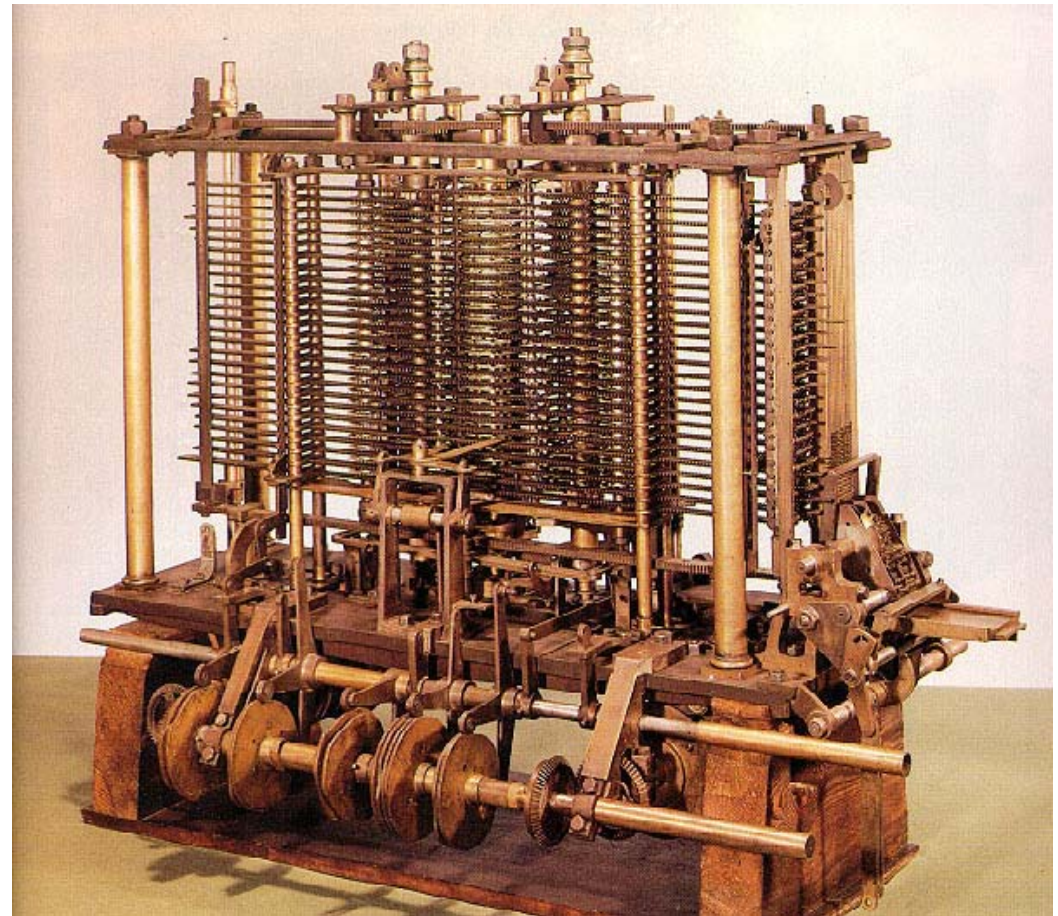
Babbage – Analitikus Gép

Babbage

Differencia gép

Analitikus gép

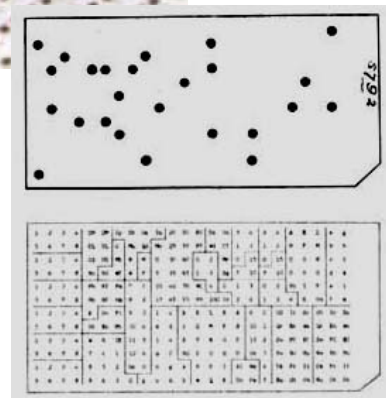
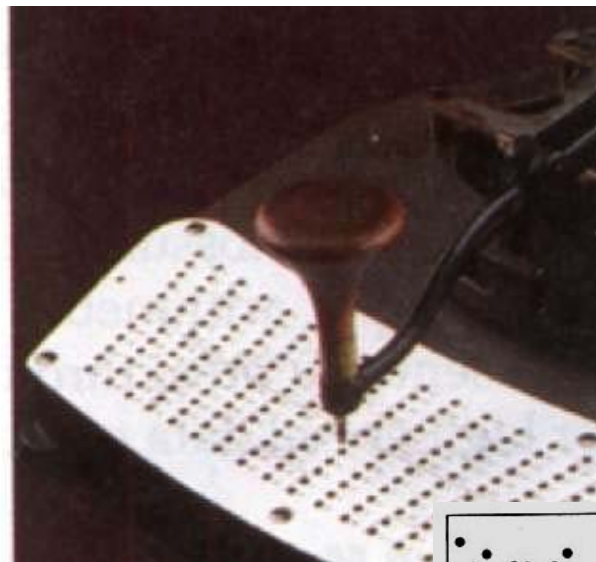

Eredet - korai számítási eszközök II (folyt.):

- 1801: Joseph Marie Jacquard: „loom” („szövőszék”) – „lyukkártya szerű” szalag, (számítási folyamat automatizálása)
- 1890: Hollerith – lyukkártya – US népszámlálás adatainak feldolgozására (1911 – IBM)
- 1930: Zuse: elektromechanikus gép
  - Z1: mechanikus relék, 2-es számrendszer!
  - Z3 (1941): első műveleti programvezérelt általános célú gép, lyukszalagos bemet (Neumann elvet követő)
- 1939: Aiken – *MARK I (Harvard)* relés aritmetika, számoló fogaskerekes tároló. **Harvard architektúra**: különálló program/kód és adatmemória! 72 db 23 jegyű szám

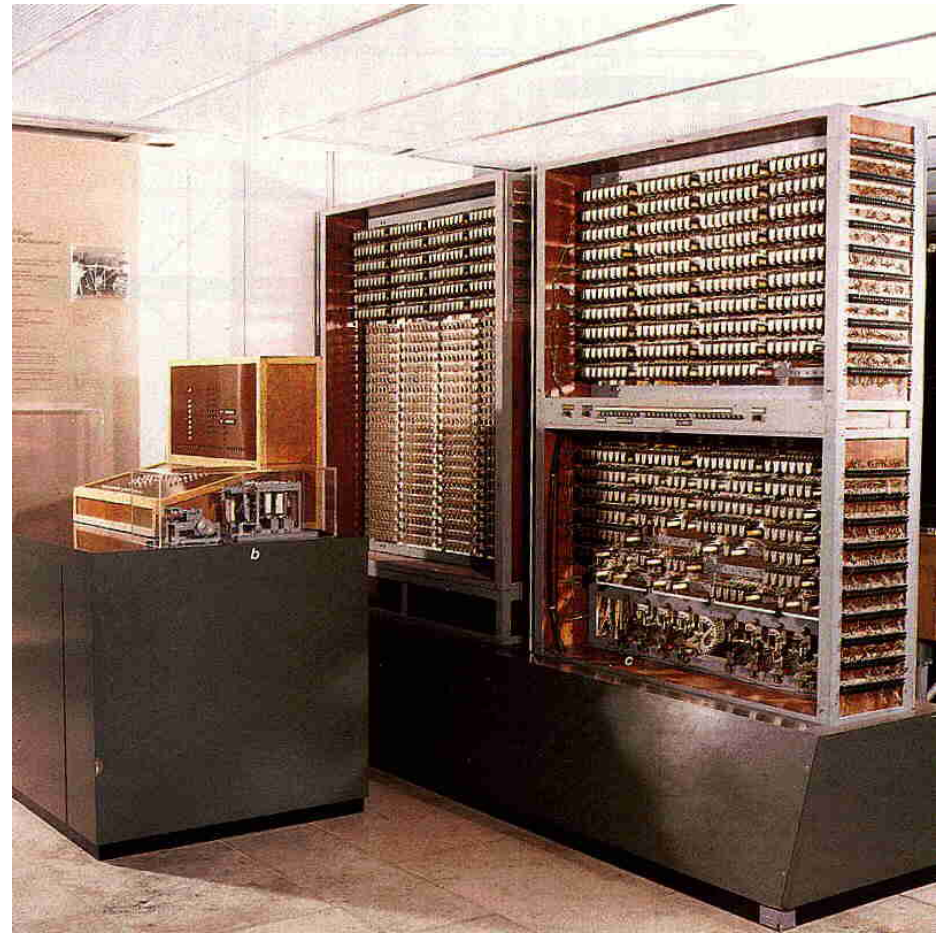
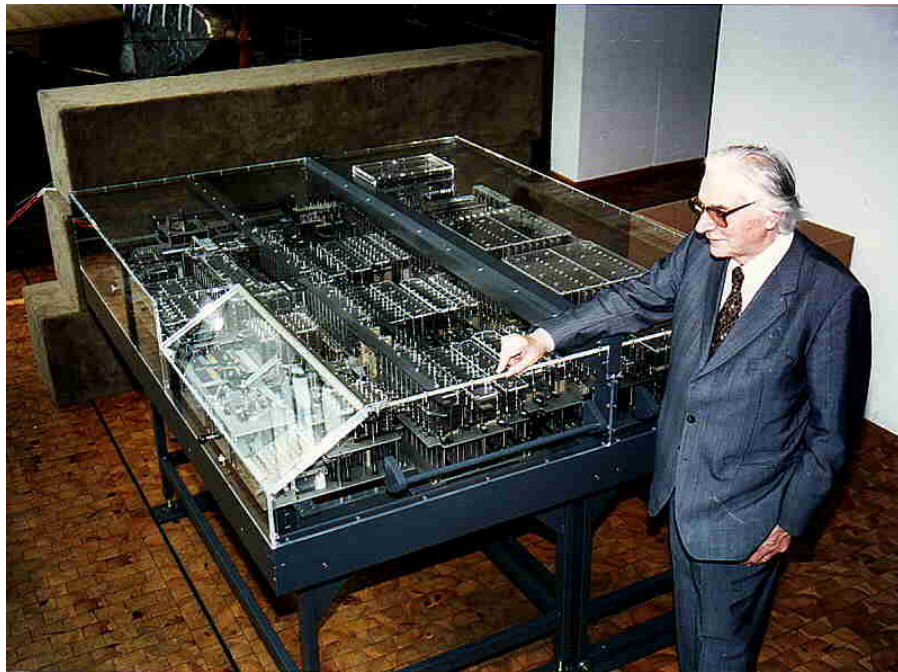

Jacquard „szövőgépe”

Hollerith - lyukkártya

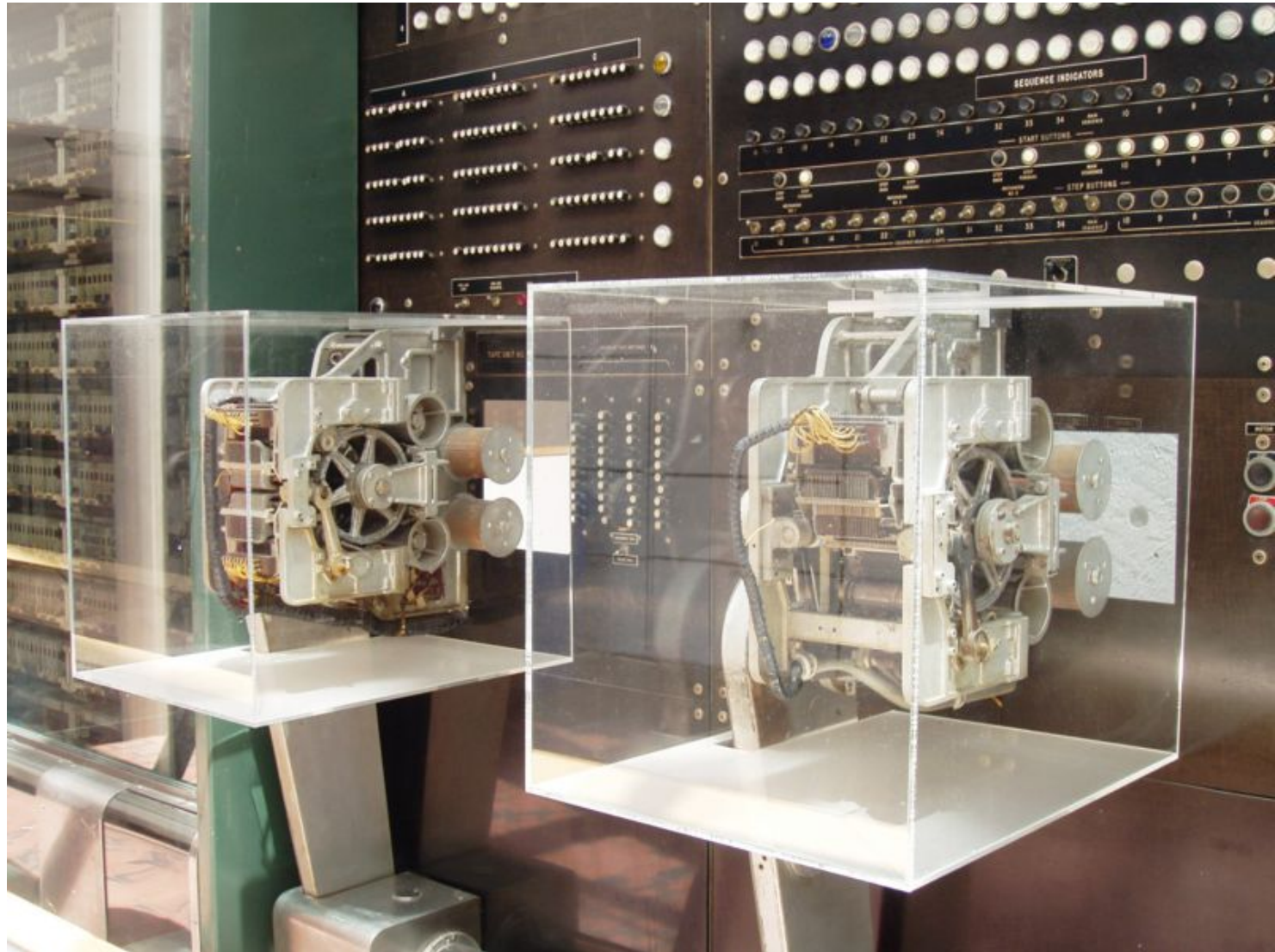
Zuse Z1 és Z3

Harvard MARK I

- Howard H. Aiken (Harvard University) – 1944
- Relés alapú aritmetika, mechanikus, korai sz.gép rendszer. Korlátozott adattároló képesség. (72 db 23 bites decimális számot tárol)
- ***Harvard architektúra***
  - Lyukszalagon tárolt 24-bites utasítások
  - Elektro-mechanikus fogaskerekes számlálókon tárolt 23 bites adatok
  - Utasítást adatként nem lehetett elérni!
- 4KW disszipáció, 4.5 tonna, 765.000 alkatrész: relék, kapcsolók
- Műveletvégzés: +,-: 1 sec, *: 6 sec, /: 15.3 sec
- Logaritmus, trigonometrikus fgv. számítás: 1 min

MARK I.

Eredet - korai számítási eszközök

III (folyt.):

- 1937: Berry computer (Iowa Egyetem) – John Atanasoff első elektronikus számítógép rendszer
  - egyenlet rdsz.ek Gauss eliminációjára
  - 2-es számrendszer
  - Tárolás: kondenzátoron (mint DRAM-nál)
  - ALU: aritmetikai / logikai szeparáció
  - Részek teljes elkülönítése: memória, I/O perifériák, ALU

Atanasoff - Berry

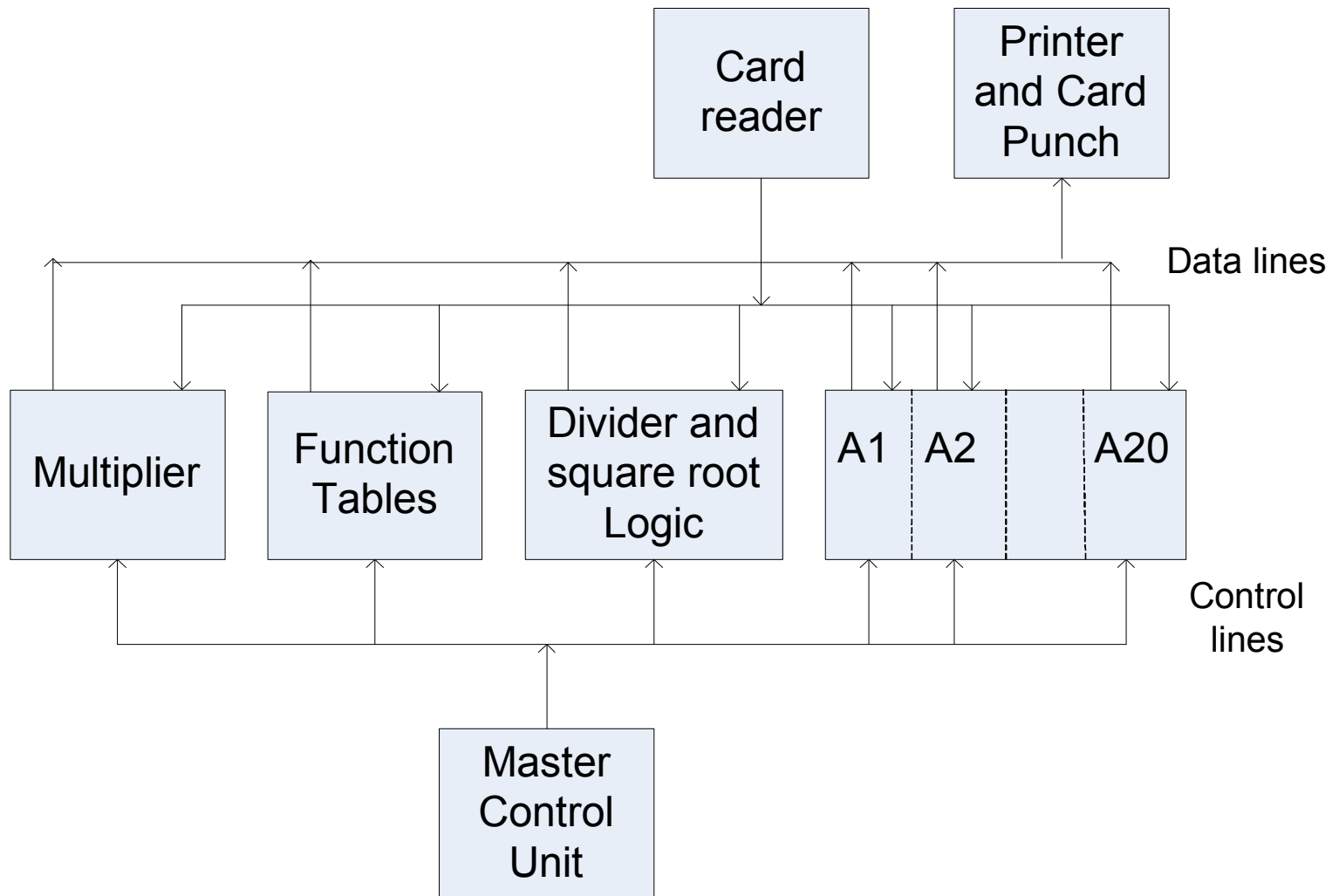

I. Generáció (1952-ig)

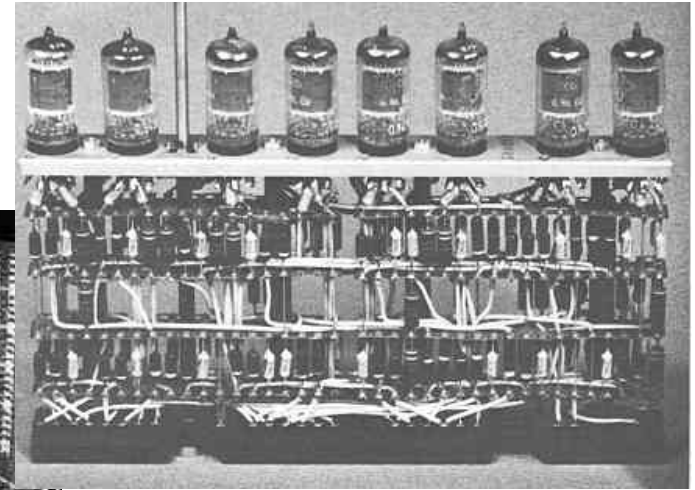
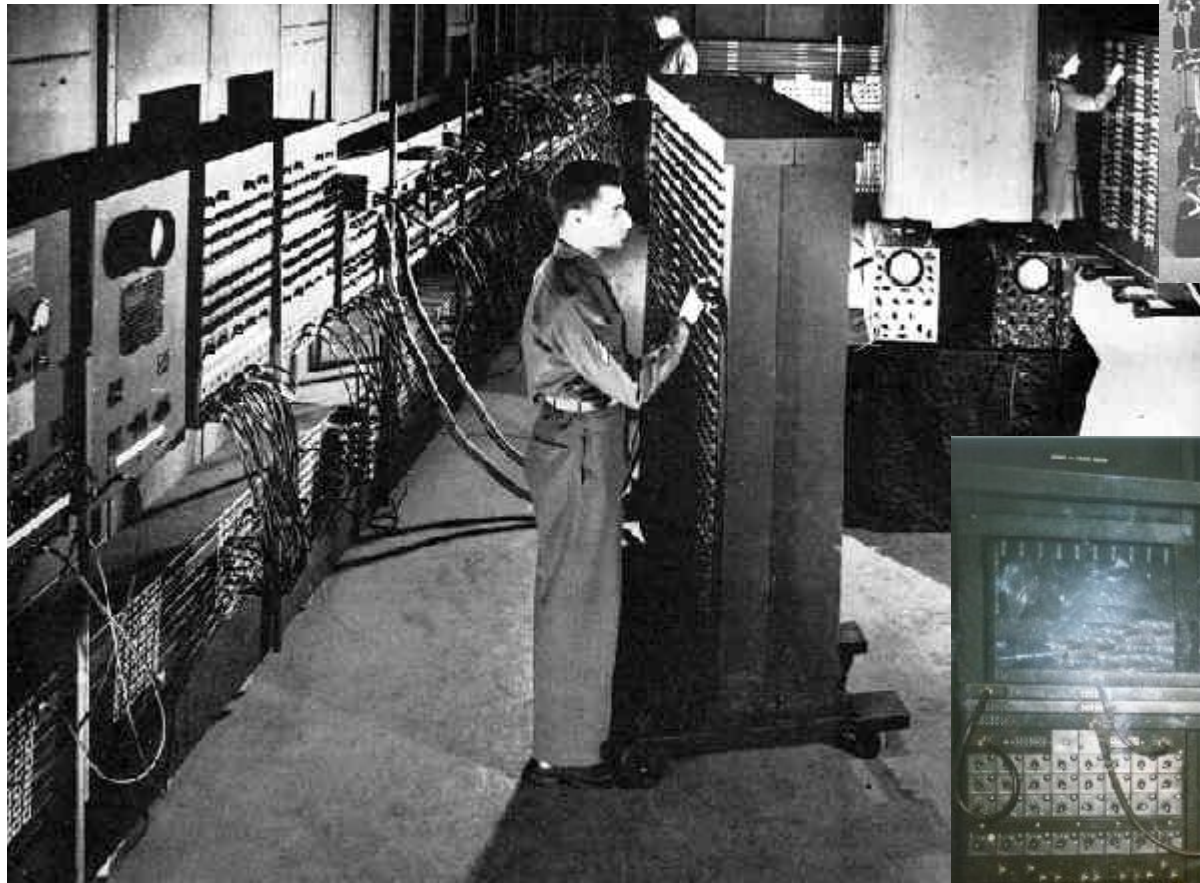
- 1943: **ENIAC**: elektromos numerikus integrátor és kalkulátor (Pennsylvania) Mauchly, Eckert
  - 18000 elektroncső, mechanikus, kapcsolók
  - Gépi szintű programozhatóság, tudományos célokra
  - Összeadás: 3ms
  - 20 ACC reg. – 10 jegyű decimális számra
  - 4 alapművelet + gyökvonás
  - Kártyaolvasó-író
  - Function table: szükséges konstansok tárolása
  - Neumann elvű: közös program/kód és adat

ENIAC

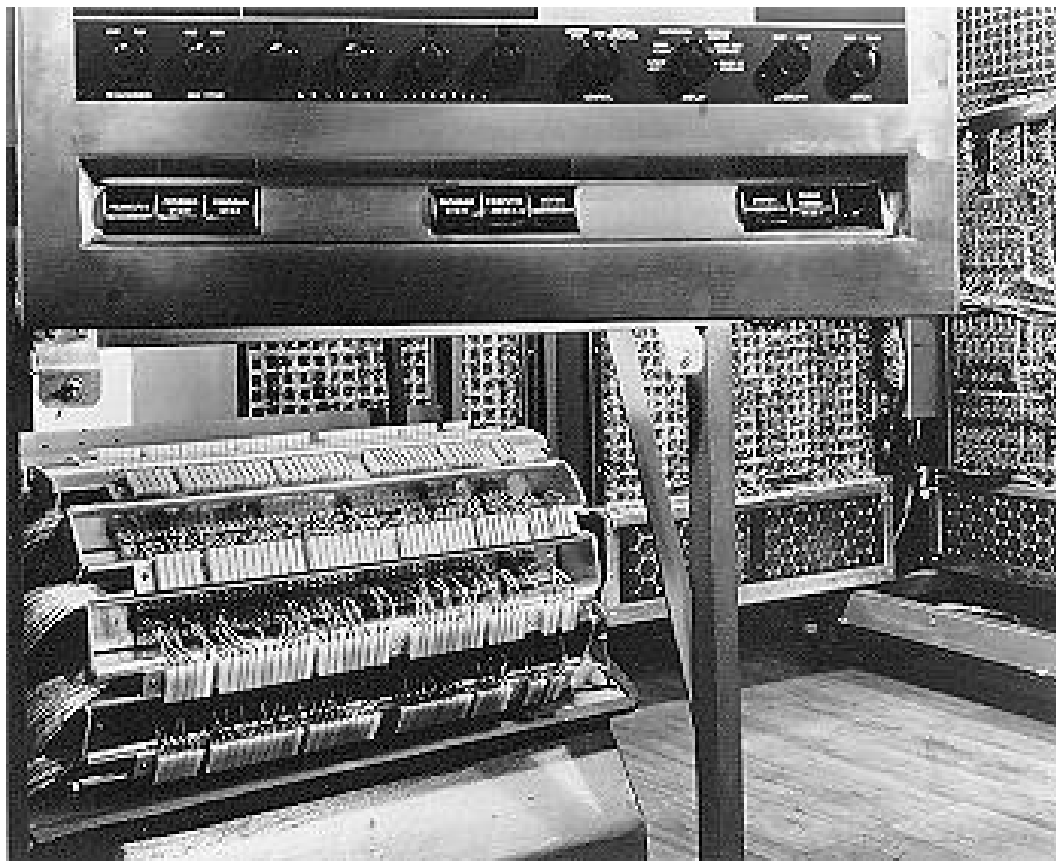
ENIAC

I. Generáció (folyt.):

- 1945: **EDVAC** (Electronic Discrete Variable Computer): egyenletmegoldó elektromos szgép.
  - Neumann János – „**von Neumann architektúra**”
  - Tárolt programozás
  - 2-es számrendszer
  - 1K elsődleges + 20K másodlagos tároló
  - soros műveletvégzés: ALU
  - utasítások: aritmetikai, i/o, feltételes elágazás
  - [EDVAC tanulmány első teljes kivonata \[pdf\]](#)

EDVAC

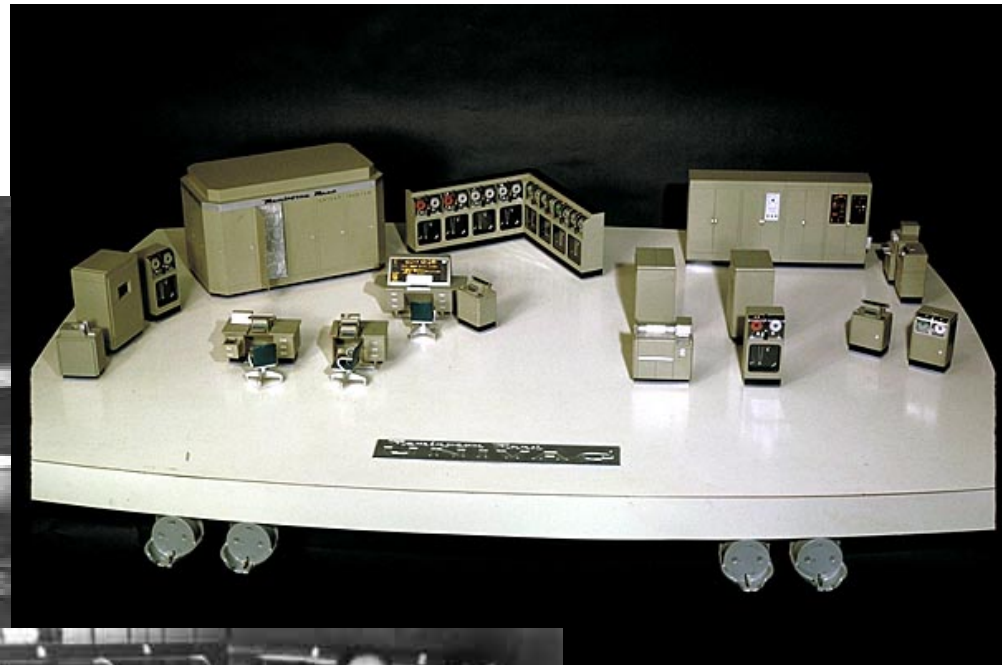
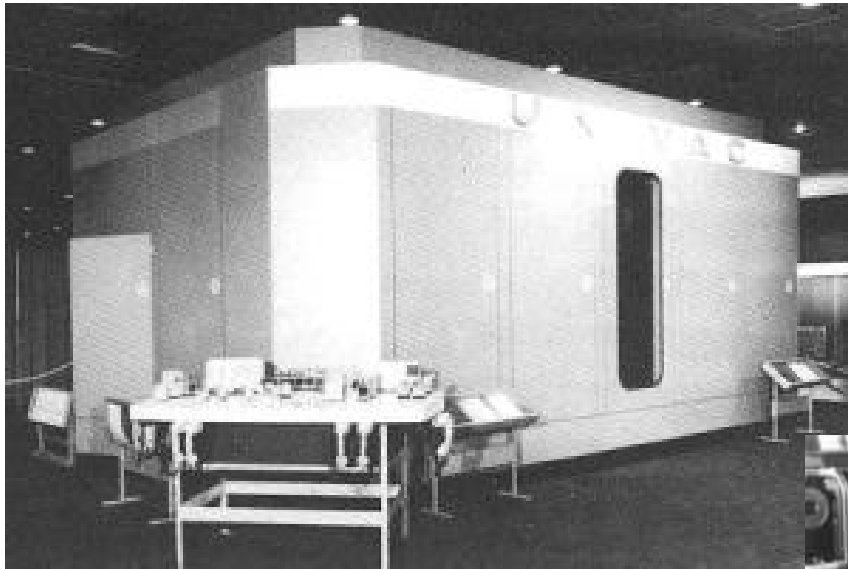

Neumann János

I. Generáció (folyt.):

- 1951: **UNIVAC I** (UNIVersal Automatic Computer I): üzleti/adminisztratív célokra
  - Mauchly, Eckert tervezte
  - 1951-es népszámlálásra, elnökválasztásra
  - 5200 elektroncső, 125KW fogyasztás, 2.25MHz
  - 1000 szavas memória, (12 bites adat: 11 digit + 1 előjelbit, 2x6 bites utasítás formátum)
  - Összeadás: 525 μ s, szorzás: 2150 μ s
  - BCD, paritás ell., hiba ell.

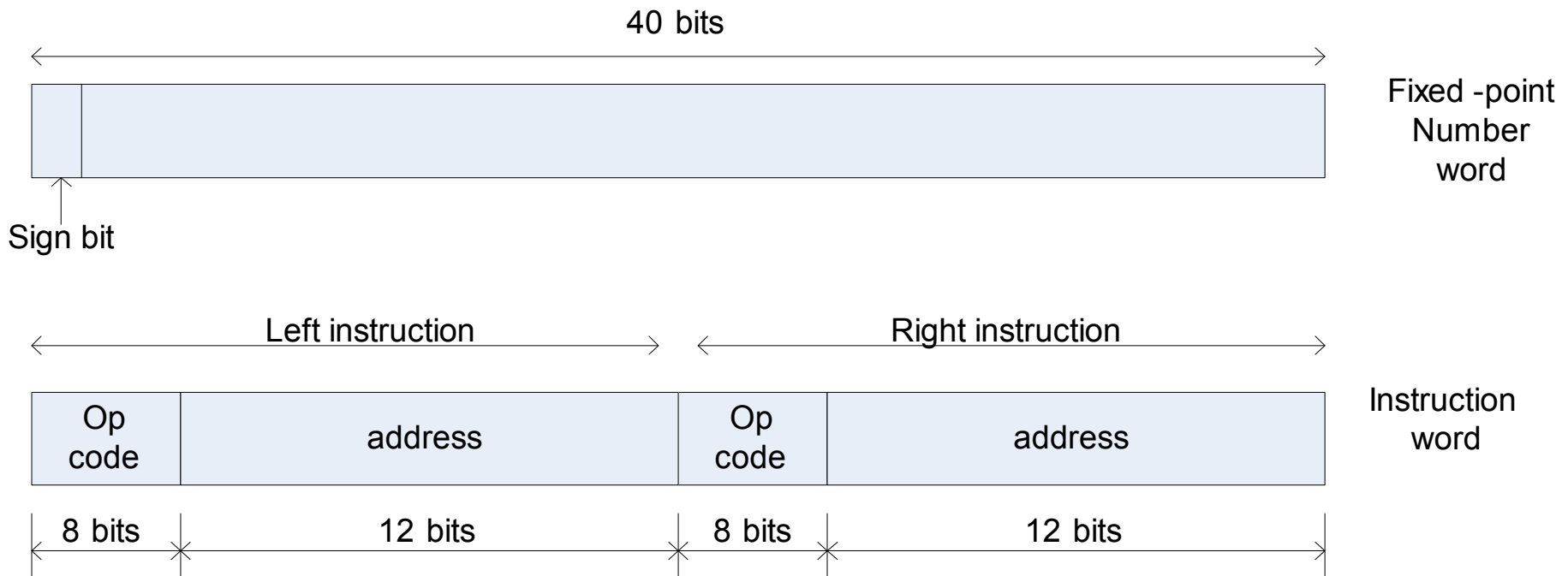
UNIVAC - I

I. Generáció (folyt.):

- 1952: **IAS** (Institute of Advanced Studies) Princeton
  - moduláris felépítés: mem, ALU, CU, I/O, ACC
  - köv. végrehajtható utasítás a memóriában a soron következő helyen van
  - egycímű gép – kisebb utasításhossz, (de ACC műveletek)
  - Mem: $2^{12}=4096$ location
  - párhuzamos feldolgozás!
  - szóhosszúság a feladattípusnak megfelelő numerikus pontosságtól függ
  - Utasítás csoportok: (1.1 táblázat)
    - Adatmozgató, aritmetikai, ugró, feltételes elágazás, címmódosító
  - IAS hátrányai: program struktúráltság – szubrutin hívás (call / return) nem támogatott, nincsenek nemnumerikus adatok

IAS adat és utasításformátum:

1.1 Táblázat: IAS utasítások

<i>Data transfer instructions</i>	
<i>Instruction</i>	<i>Description</i>
LDA X	Load ACCUMULATOR with value stored at location X.
LDAM X	Load ACCUMULATOR with negative of value stored at location X.
ABS X	Load ACCUMULATOR with absolute value of number stored at location X.
ABSM X	Load ACCUMULATOR with negative of absolute value of number stored at location X.
LDM X	Load MQ register with value stored at location X.
MQA	Load ACCUMULATOR with value stored in MQ register.
STOR X	The value of the ACCUMULATOR is transferred to location X.
<i>Arithmetic instructions</i>	
<i>Instruction</i>	<i>Description</i>
ADD X	Add number stored at location X to ACCUMULATOR.
SUB X	Subtract number stored at location X from ACCUMULATOR.
ADDABS X	Add absolute value of number stored at location X to ACCUMULATOR.
SUBABS X	Subtract absolute value of number stored at location X from ACCUMULATOR.
MULT X	Multiply the number stored in MQ register by value stored in location X, leave 39 most significant bits in ACCUMULATOR, and leave 39 least significant bits in MQ register.
DIV X	Divide value in ACCUMULATOR by value stored at location X; leave remainder in ACCUMULATOR and quotient in MQ register.
LFTSHFT	Multiply the number in the ACCUMULATOR by 2, leaving it there.
RGTSHT	Divide the number in the ACCUMULATOR by 2, leaving it there.

1.1 Táblázat: IAS utasítások (folyt.)

Jump instructions

<i>Instruction</i>	<i>Description</i>
JMPL X	Next instruction to execute is in most significant half of location X.
JMPR X	Next instruction to execute is in least significant half of location X.

Conditional branch instructions

<i>Instruction</i>	<i>Description</i>
BRANCHL X	If number in ACCUMULATOR is nonnegative, next instruction to execute is in most significant half of location X.
BRANCHR X	If number in ACCUMULATOR is nonnegative, next instruction to execute is in least significant half of location X.

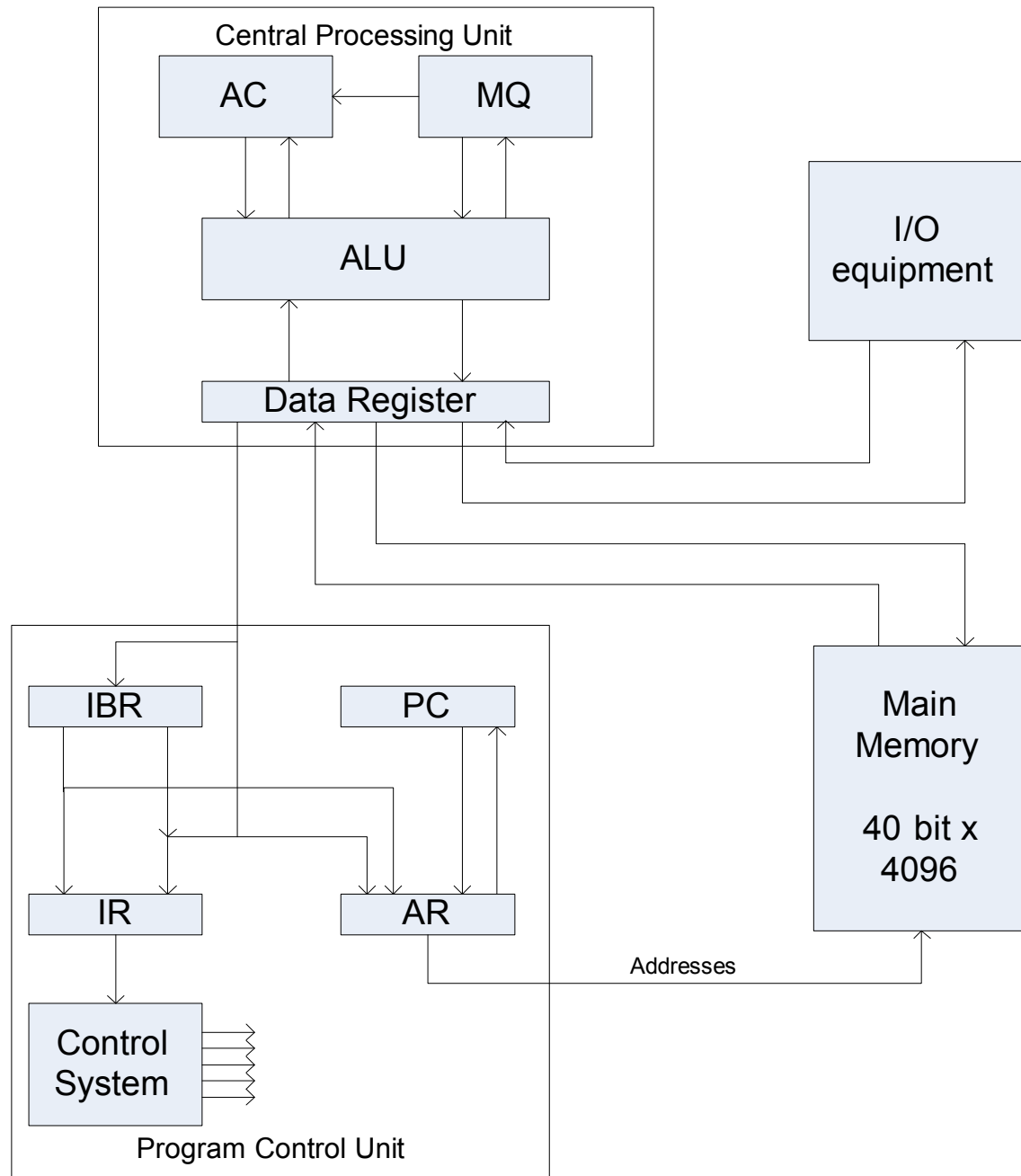
Address modification instructions

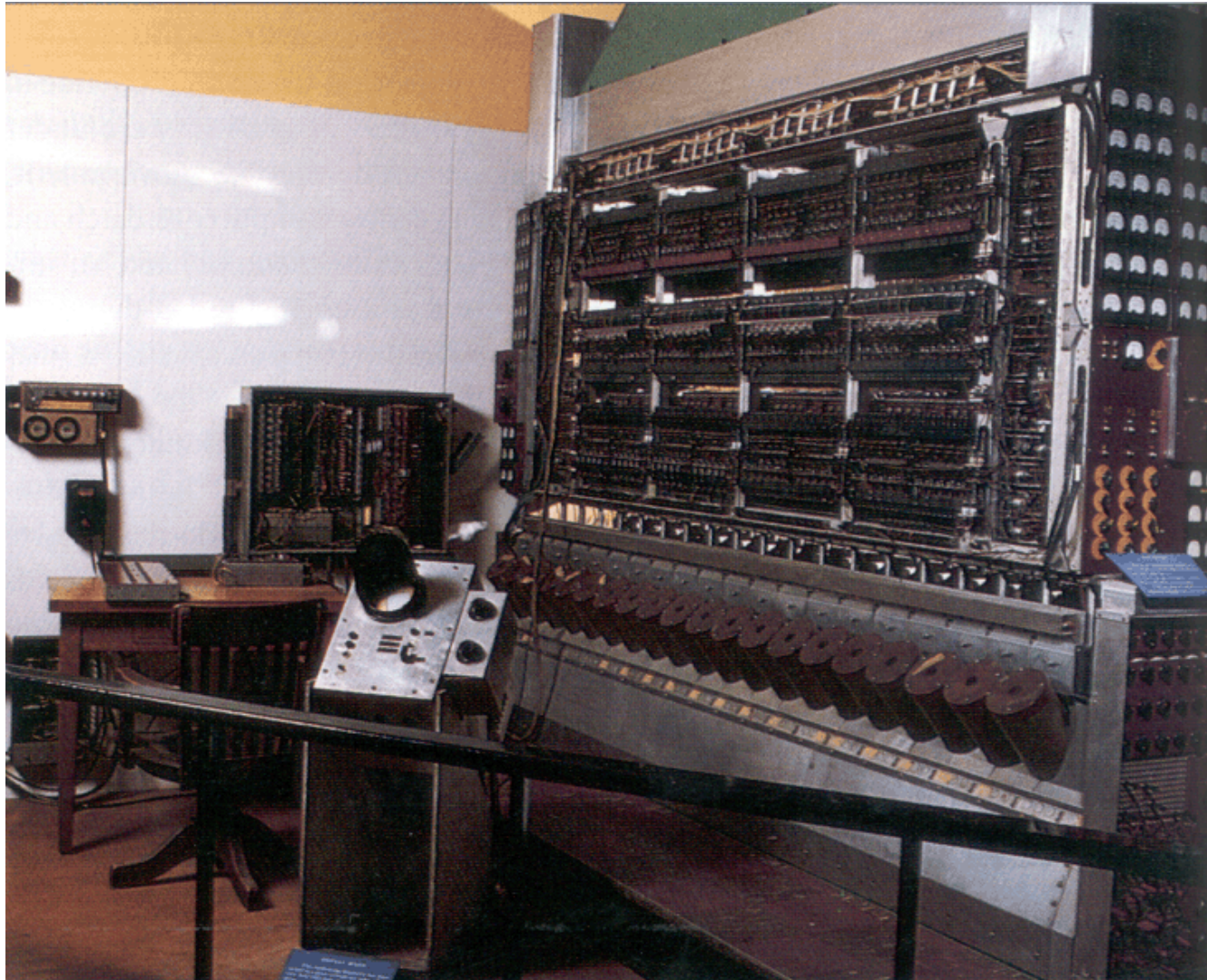
<i>Instruction</i>	<i>Description</i>
CADRL X	The address bits (12 least significant bits) of the most significant half of location X are replaced with the 12 least significant bits of the ACCUMULATOR.
CADRR X	The address bits (12 least significant bits) of the least significant half of location X are replaced with the 12 least significant bits of the ACCUMULATOR.

IAS

IAS computer

II. Generáció (1952-63):

- Üzleti célokra (háború vége) IBM
- Tranzisztor! (1940 végétől)
- Csökkenő méret + disszipált telj. / sebesség nő
- Core memóriák – megbízható, gyors
- Lebegő pontos számok, utasítások
- Új módszer az operandus helyének azonosítására
- FORTRAN, ALGOL, COBOL nyelvek
- I/O processzorok: CPU tehermentesítése
- Batch programozás, könyvtári függvények, compilerek

II. Generáció (folyt.):

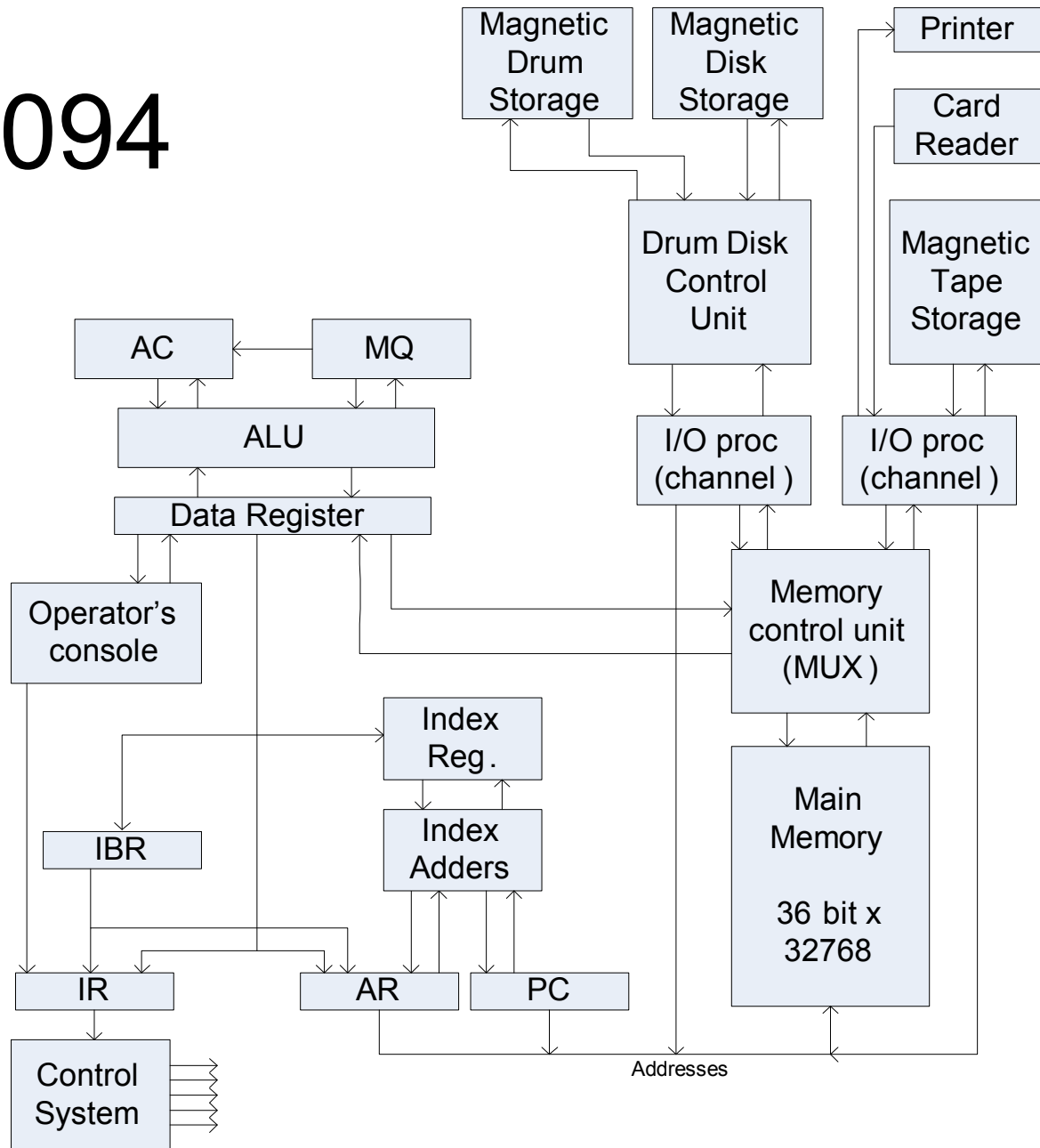
■ IBM 709x

- 36 bites utasítás, műveleti kód (1.1 tábl.)
- egycímű gép ($AR \leftarrow PC + IR$ tartalma)
- 72 bites adatút
- I/O processzorok

IBM 709x adat- és utasítás formátum:

IBM 7094

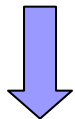
IBM 7094

Szuperszámítógépek

■ Első szuperszámítógépek

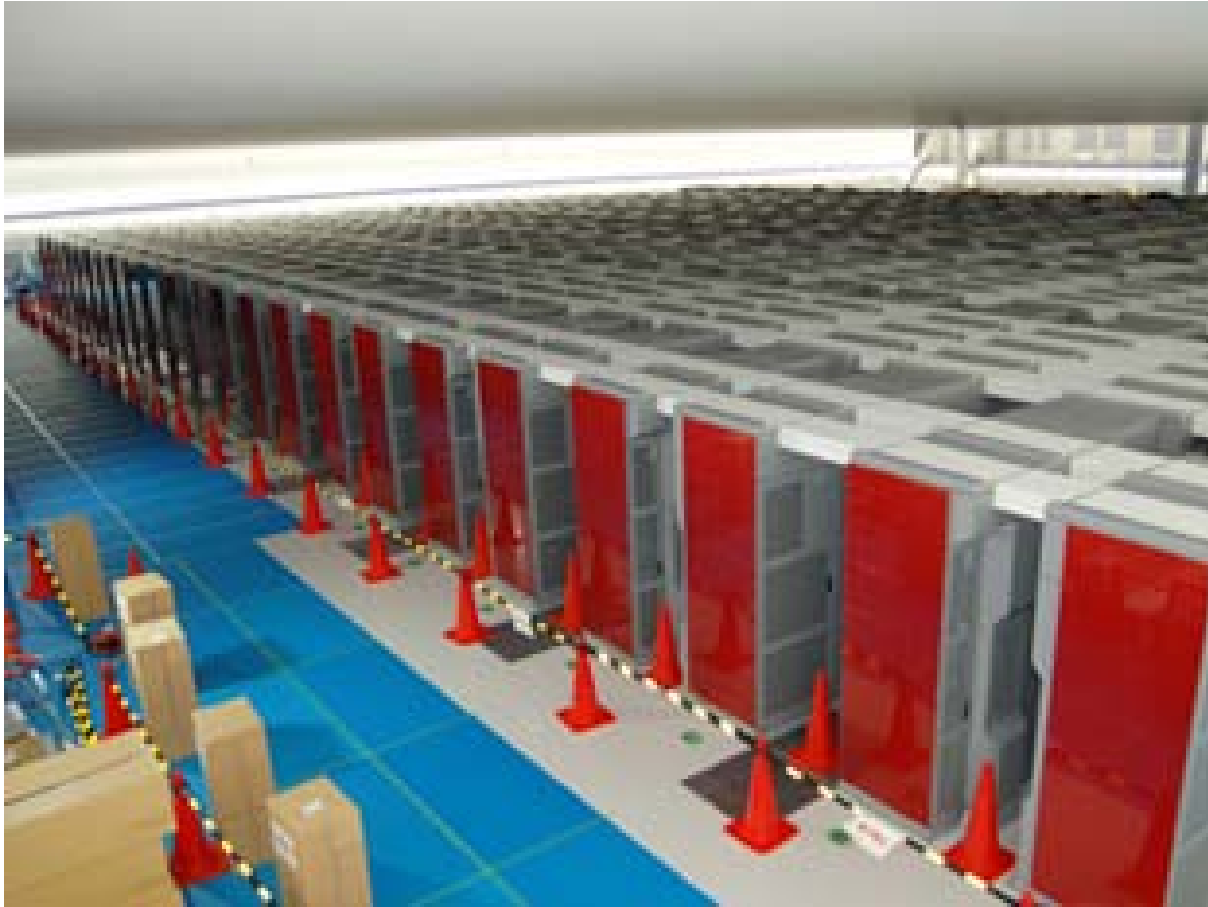
- LARC: (Livermore – US) atom-kutatásokra (1960)
- IBM 7030 / Stretch (1961)
- **MA (2011. nov)!**: www.top500.org
  - 1.) K Computer - RIKEN Advanced Institute for Computational Science (AICS), Fujitsu Japan
    - 705024 Processzor (SPARC64 VIIIfx 2000 MHz), P: 12660 KW!!
    - **10.5 PetaFLOPS** – 1.4 millió GBit memória
  - 2.) Tianhe-1A: NUDT TH MPP, X5670 2.93Ghz + NVIDIA Tesla GPUs,
    - 186 368 processzor (Intel EM64T Xeon X5670 2.93 GHz), 229 376 GB memória
    - **2.57 PetaFLOP/s** teljesítmény !!!
  - 3.) Jaguar Cray XT5-HE Opteron Six-Core 2.6 GHz (Oak Ridge Laboratory - Tennessee)
    - 224 162 processzor (1.759 millió GFLOPs (~ 1.76 PetaFLOP teljesítmény)
  - ...
  - 10.) IBM Roadrunner BladeCenter QS22/LS21 Cluster, (LANL, Los Alamos -)
    - 129 600 processzoros rendszer (PowerXCell 8i 3.2 GHz)
    - 73 728 GB memória (N/A)
    - 1.105 millió GFLOPs teljesítmény! (~ 1 **PetaFLOP** sebességtartomány)

■ További lehetőségek: FDE – parallelizmus

- átlapolt végrehajtás (látszólagos) - pipeline
- teljesen párhuzamos végrehajtás (több processzor) – pl. CELL BE
- heterogén multi-core-os rendszerek

RIKEN Advanced Institute for Computational Science (AICS)

Tianhe-1A

Jaguar Cray XT5-HE

IBM Roadrunner supercomputer

III. Generáció (1962-75):

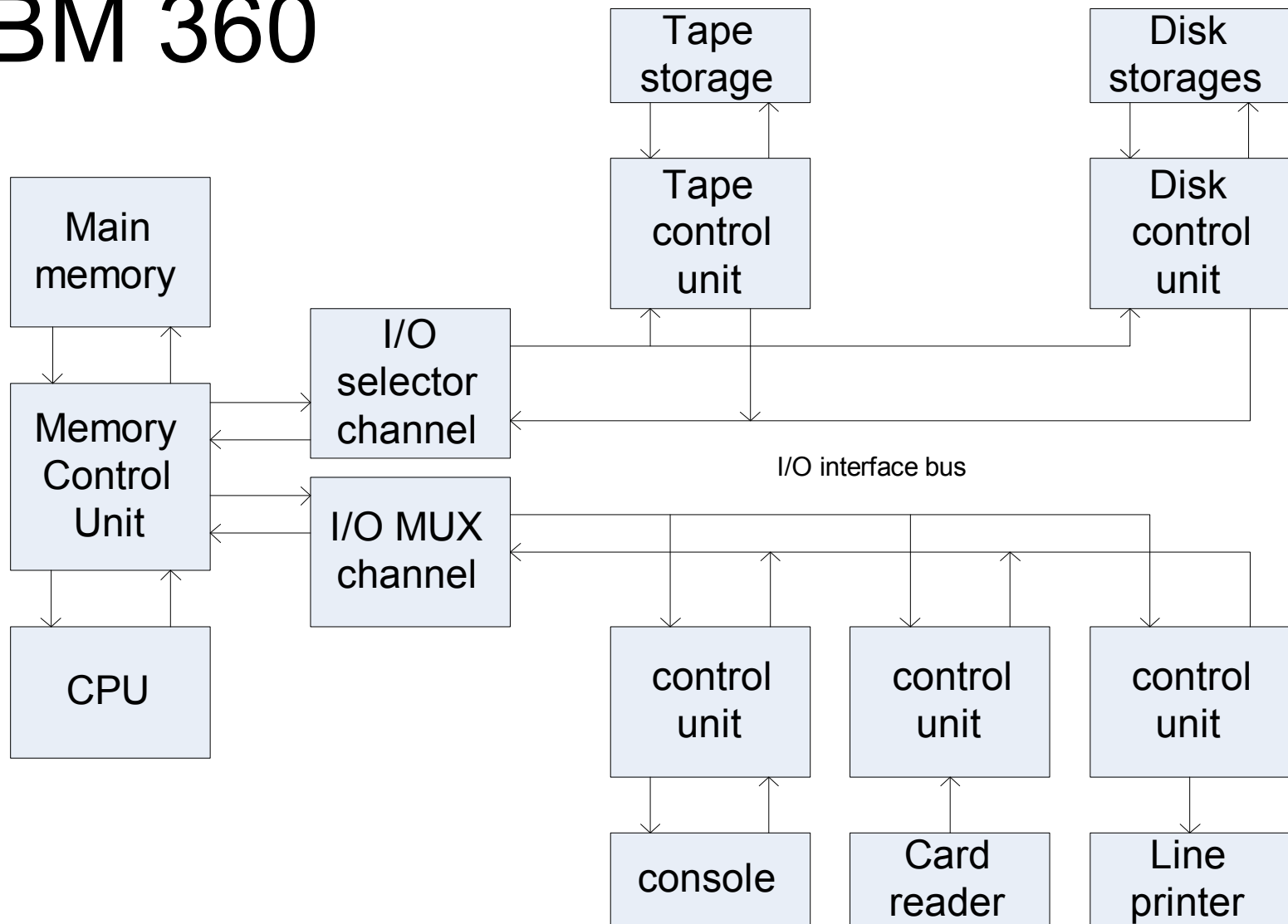
- IC technológia
- 1965. Gordon-Moore tv: Mikro-minimalizáció
- Félvezető memóriák
- Mikroprogramozás (Wilkes 1951)
- Multiprogramozás: „time-sharing”
- Operációs Rendszerek megjelenése
- Pipeline - parallel működés
- Numerikus programozás: vektorműveletek

IBM 360

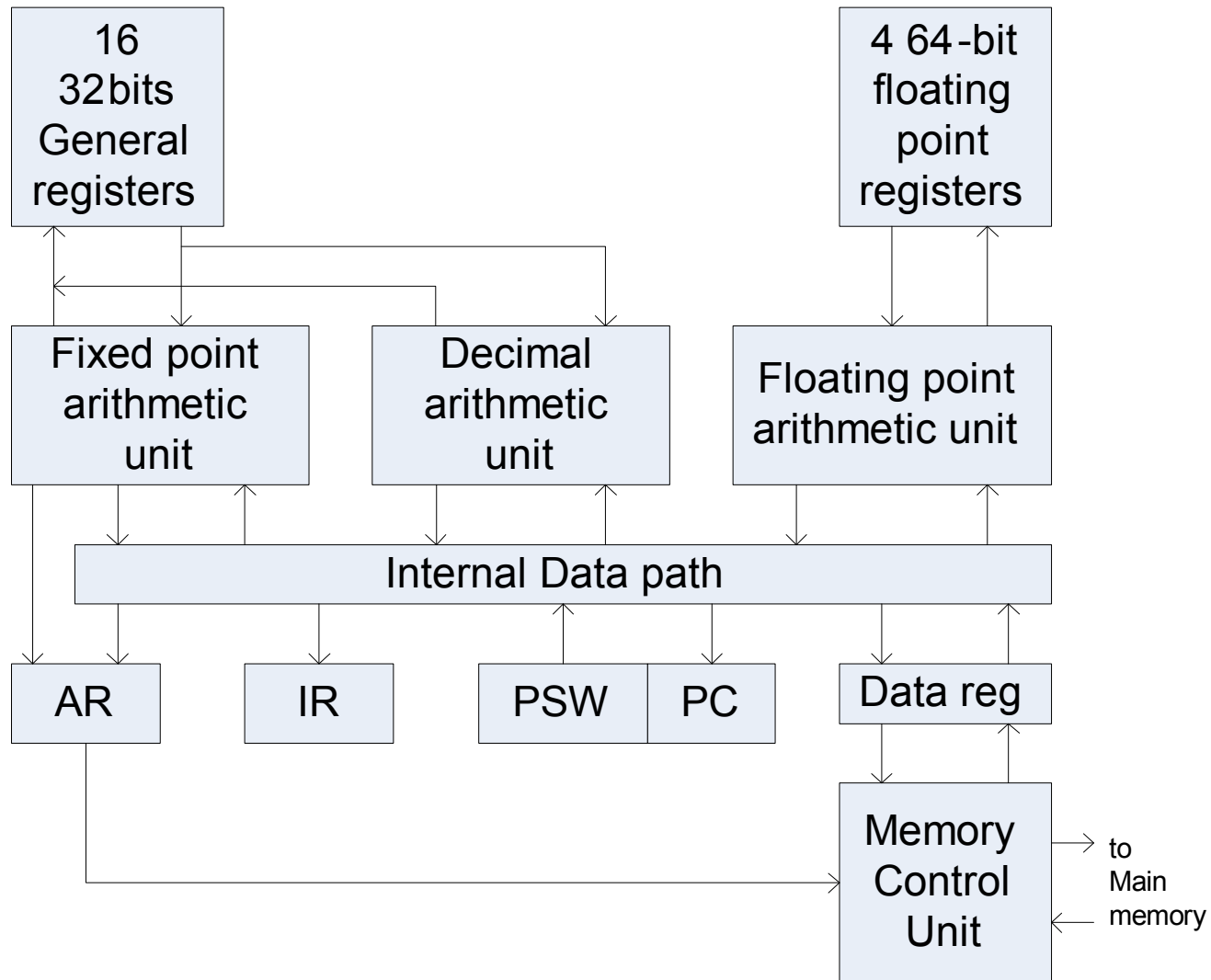
- első sorozatban gyártott (gépcsalád): fogyasztói célok szerinti kategóriák
- azonos utasítás készletek
- I/O csatornák seb. szerint (selector, MUX)
- 32 bites utasítások
- 8x4 bites BCD számjegyeket tárol
- 4x8 bit karakter! tárolására
- Integer / fix-point / floating-point számokat is kezel
- 16 db 32 bites ált.célú regiszter (adatok, címek)
- 4 db 64 bites lebegőpontos műveleti reg.
- Interaktív rendszer
- Virtuális memóriakezelés lehetősége
- PSW: státuszjelző regiszter (flag)

IBM 360

IBM 360 utasítás készlet:

IBM 360

IV. Generáció (1974 - ?):

- IC alapú technológia: komplexitás-méret
- Cache memóriák
- Virtuális memória rendszerek
- SoC: System On a Chip
  - Motorola 68000 – 32bites proc.
  - ALU, Regiszterek, virtuális memória egy chipen
- 4, majd 16 ... megabites memóriák
- PC: személyi számítógépek megjelenése
- Száloptika $\Rightarrow$ hálózatok (INTERNET)

V. Generáció (napjainkban):

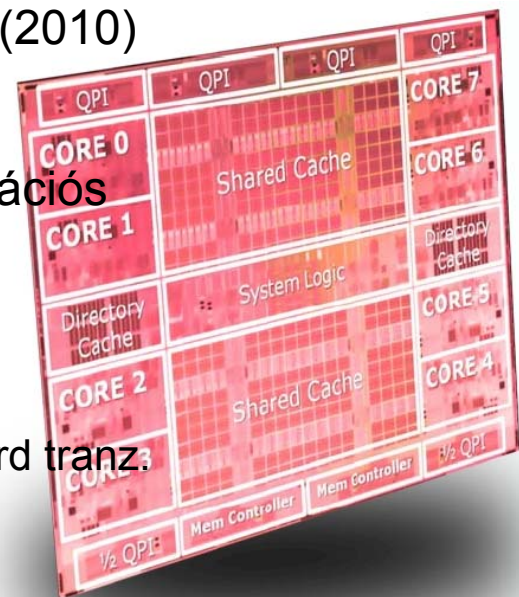
- Ember-gép interakció (HCI)
- Felhasználóbarát szemlélet
- Ergonómia
- Mesterséges intelligencia (AI)
- Természetes nyelvi környezet:
fejlesztőeszközök (development tools)

Merre tart ma a technológia?

Mikro-minimalizálás elve:

- **Gordon Moore törvénye (1965):** rendkívüli jelentőséggel bír a memóriák és a félvezető áramkörök méretcsökkenése esetén.
  - Tanulmány: félvezető áramkörök fejlődése (prognózis)
  - A technológia fejlődésével minden 18 hónapban az 1 felületegységre (mm^2 Si) eső tranzisztorok száma közel megduplázódik (integritási sűrűség)
  - Ezzel szemben az eszközök ára csökken, vagy stagnál.
- Jelenleg:
  - Itanium 9300 (Tukwila): 2 milliárd tranzisztor / chip (2010)
  - 3D rétegszerkezet szilíciumon
  - Működő 32nm/45nm csíkszélességű tranzisztor (high K fém dielektrikum, Hafnium) pl: Intel újgenerációs processzoraiban
  - Metal gate (a PolySi –ot váltja fel)
  - TSMC: működő 28nm-es chip-ek
- 2012 /2014:
  - Itanium-2 (Poulson / Kittson?? – 8 mag) 32nm / 3.1 milliárd tranz.
  - 50 MB L3 Cache!, 12 utasítás/clock
  -

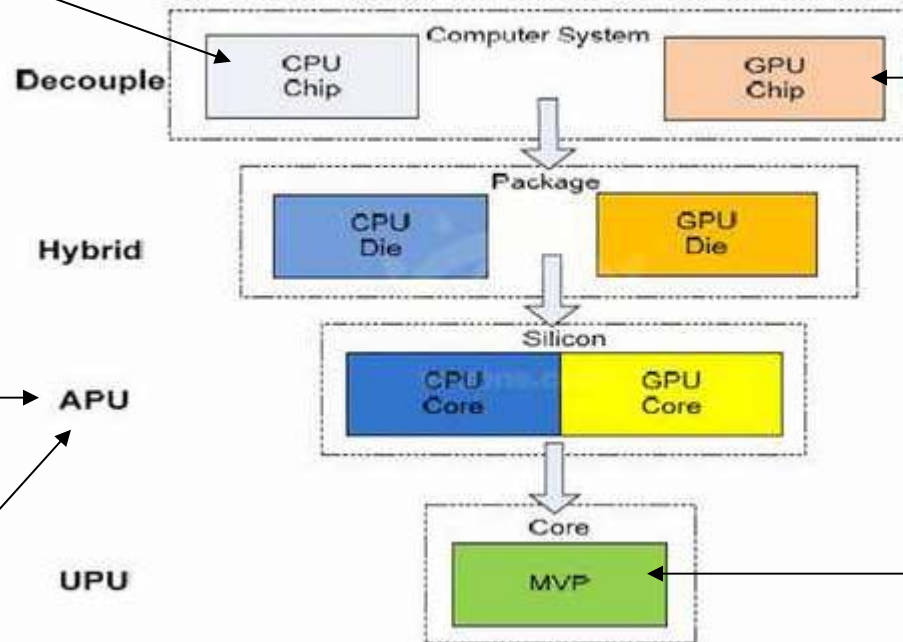
CPU + GPU integráció = APU:

- Mai fejlesztések iránya: APU (Accelerator Processor Unit)

From Heterogeneous Platforms to UPU

CPU's instruction set:

- PC: X86, AMD64,
- Mobile: ARM, MIPS,
- Server: IBM Power, Sparc

NVidia, AMD (ATI)

AMD – HSA
(2013) Heterogeneous
Systems Architecture
(AMD Trinity, AMD
Llano)

APU

UPU

Intel Haswell APU IGP
(Sandy Bridge,
Ivy Bridge)

2012: Kína: UPU
merőben új
architektúra –
MVP: Multi-thread
Virtual Processor

1. Roadmap projections for Semiconductor technology (prediction)

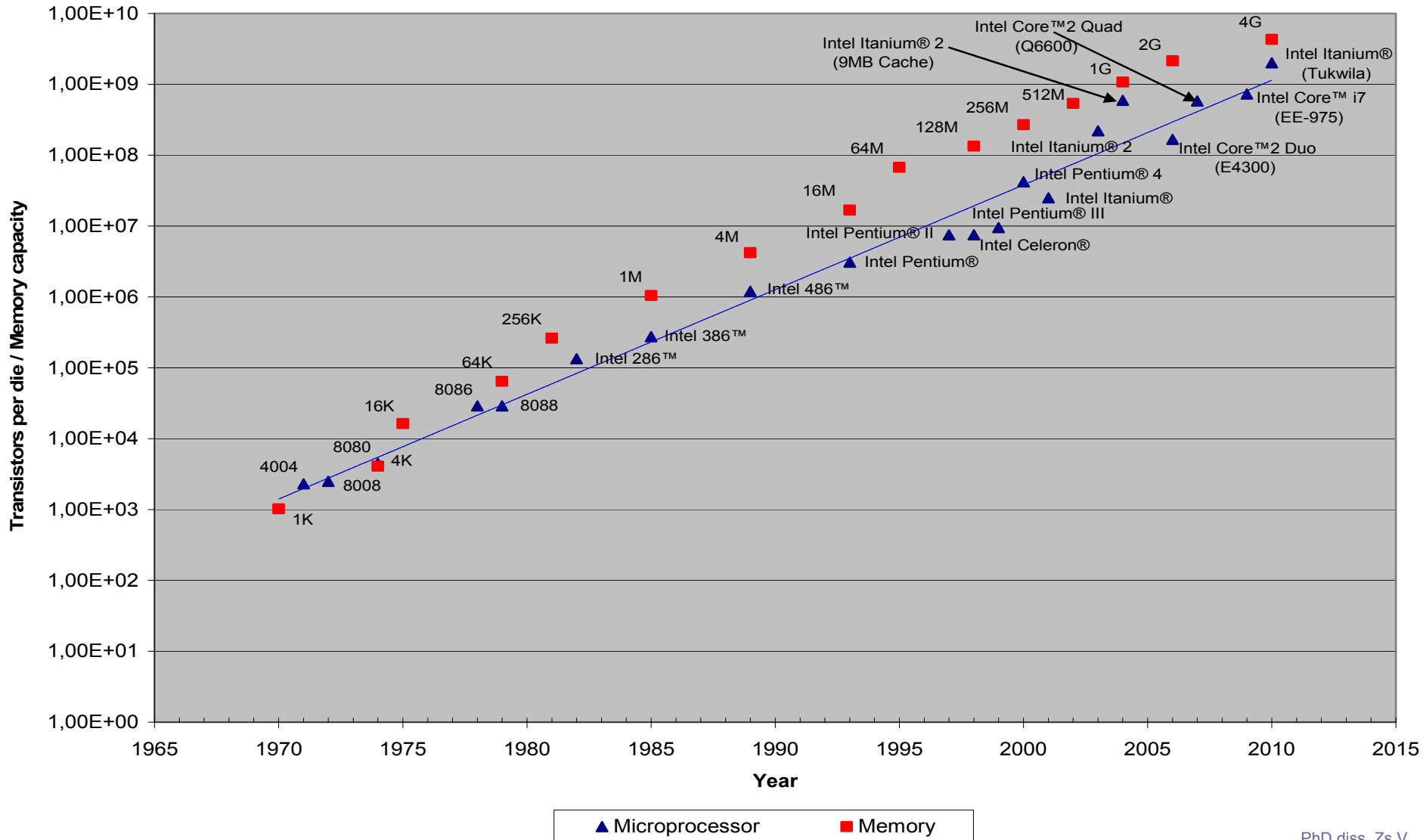
Year	Smallest feature [μm]	Dynamic Ram		Microprocessors			Wiring Levels / chip	I/O /chip
		Chip size [mm^2]	Billions of bits / chip	Chip size [mm^2]	Millions of transistors / cm^2	On-Chip Clock (MHz)		
1995	0.35	190	0,064	250	4	300	4-5	900
1998	0.25	280	0,256	300	7	450	5	1350
2001	0.18	420	1	360	13	600	5-6	2000
2004	0.13	640	4	430	25	800	6	2600
2007	0.09	960	16	520	50	1000	6-7	3600
2010	0.07	1400	64	620	90	1100	7-8	4800

2. NOW and near future:

2004	0.09-0.13					3600	7	
end of 2005	0.065	110	70 Mbit		500	?	8	
2009*	0.03							

*EUV: extrem UV lithographical technique

Moore's law: Intel processor and memory roadmap between '70 and 2010.

Flash memory

2006-II.	<50 nm	16 Gbit (max 32 GB)		16 milliárd!	Samsung CF NOR technology
2008	40-20 nm	32 Gbit (max 64 GB)			Samsung NAND CF (PRAM t)
szept.08	~20 nm	16 Gbit (max 32 GB)			Samsung SSD PRAM technology

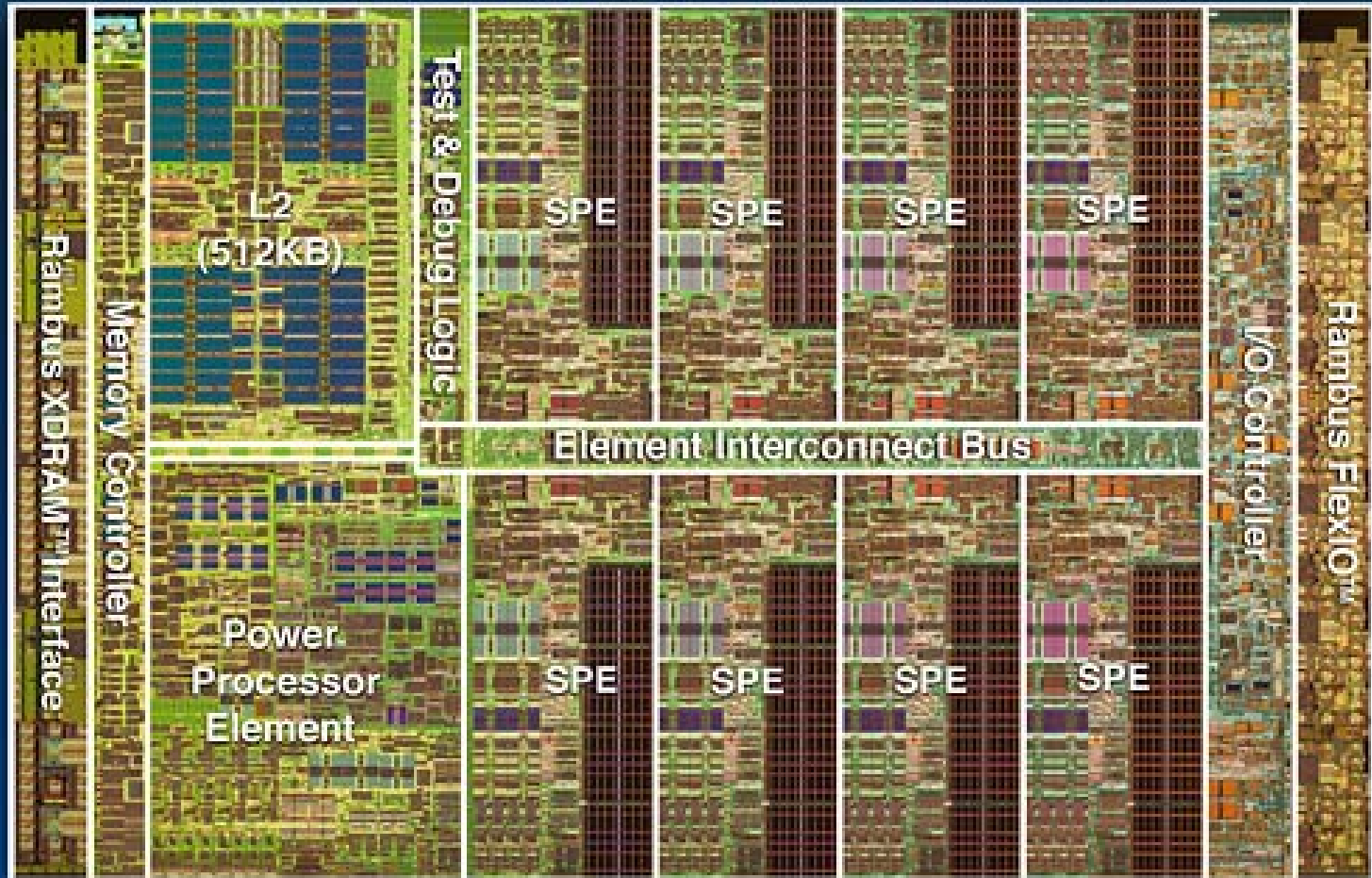
Órajelnövelés helyett Párhuzamosítás!

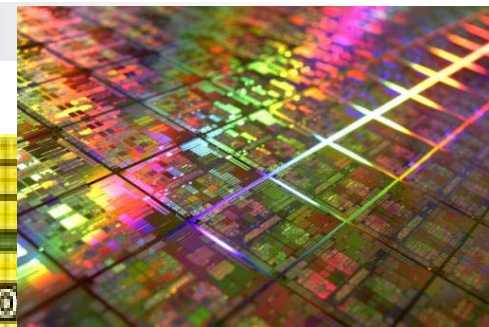
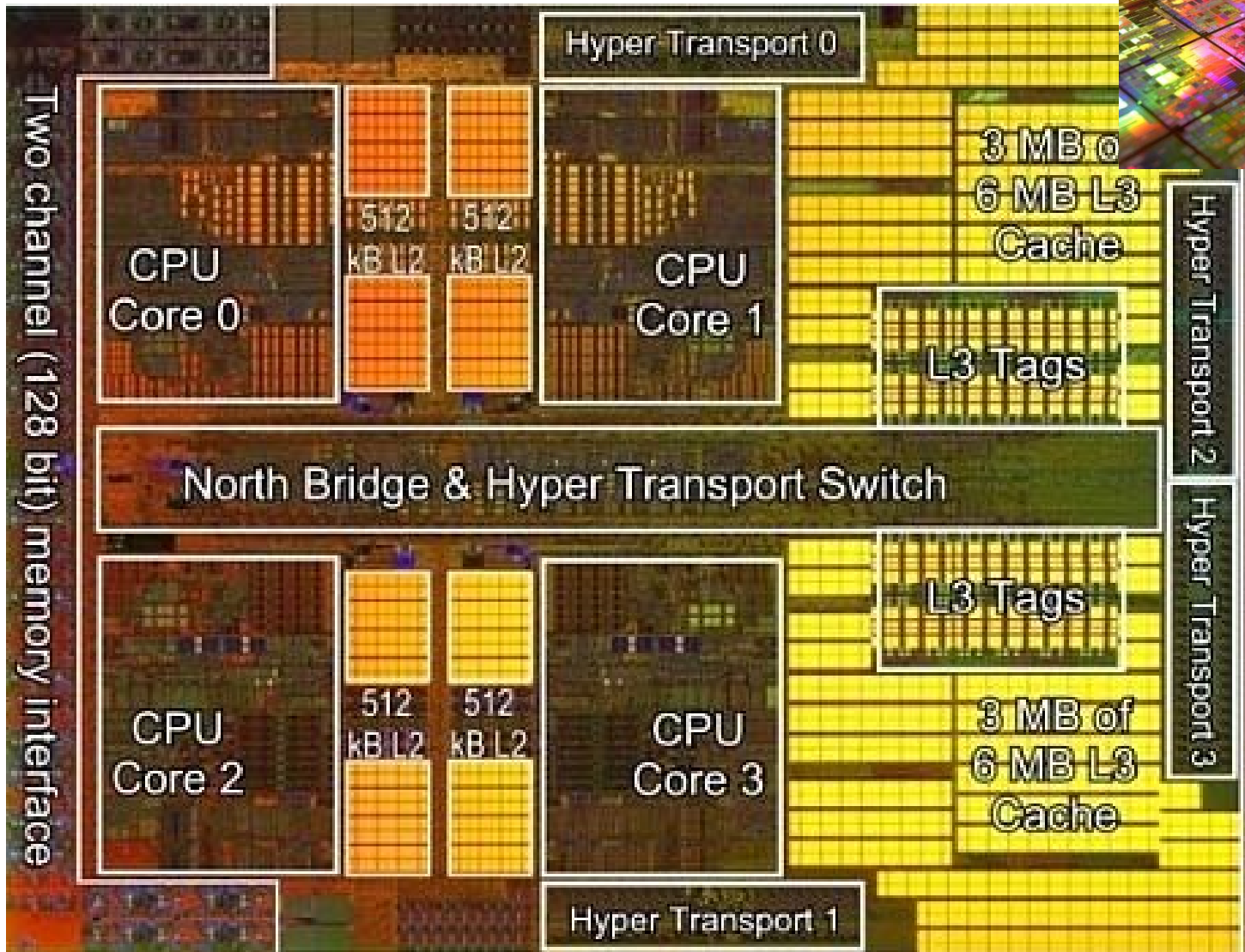
Többmagos tech.	Feature	Size	Millions of trans.	Dissipation (TPD/ACP)		
Intel Core2 Duo/Extreme	65nm	143 mm ²	291 millió	2.9 GHz	65-125 W	Conroe
AMD Athlon 64 X2 5200+	90nm SOI	199 mm ²	233 millió	2.6 GHz	65-80 W	Windsor
IBM Power6 (2 magos)	65nm SOI	341 mm ²	700 millió	<5 GHz	>100 W	
Intel Core2 Duo/Extreme	45nm (HKMG)	2x107mm ²	2 x 410 millió	2.6 GHz	130W	Penryn
Intel Core2 Quad (4 mag)	65nm	2x143mm ²	2 x 291 millió	2.6 GHz	130 W	Conroe
AMD Phenom Quad(4 m)	65nm SOI	285 mm ²	463 millió	2.2GHz	95 W	Agena
IBM Cell (8 magos) - PS3	90nm SOI	221 mm ²	231 millió	3.2 GHz	85 W	

Kvantumszámítógép

D-Wave	2007.febr.	sokváltozós feladatokra: biometrika, parametrikus adatbázisok , pénzügyi számítások számára
--------	------------	---

Cell Broadband Engine Processor

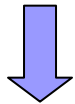

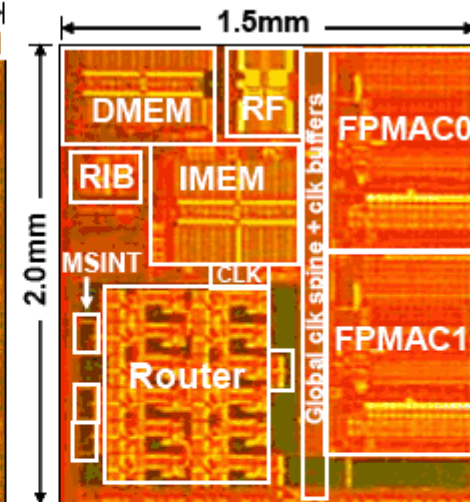
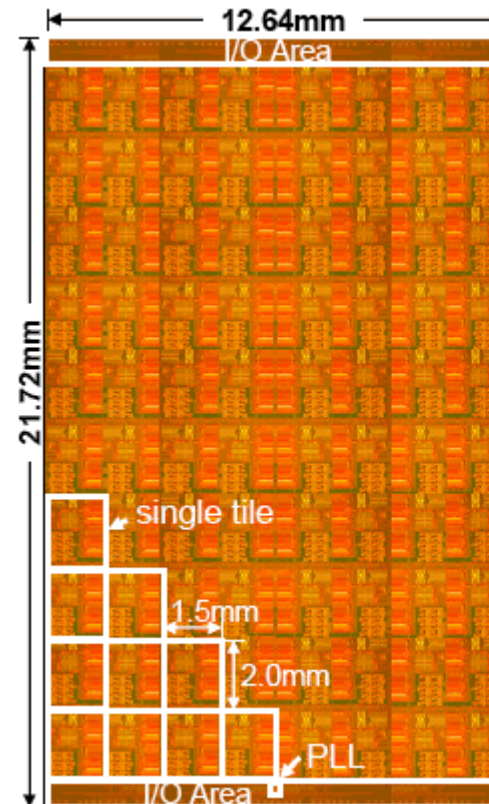
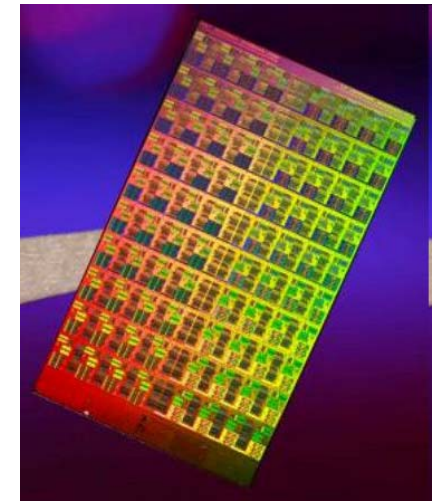
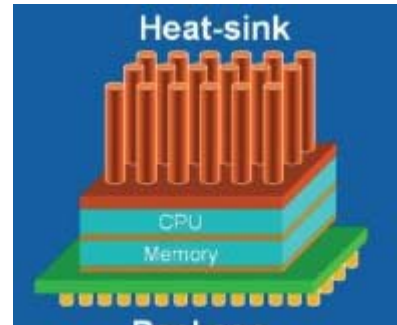
2009. február: AMD X4 Phenom II. (4 mag, 45nm, 3GHz, 758 millió tranzisztor, 125W, Deneb kódnéven)

Intel Nehalem-EX: 80 mag

- ISSC'2007
- Polaris: 80 mag
  - 65 nm technológia
  - 3D rétegszerkezet
- 1 TeraFLOPs.
- 4 - 5.1 GHz
  - 100 – 175 W

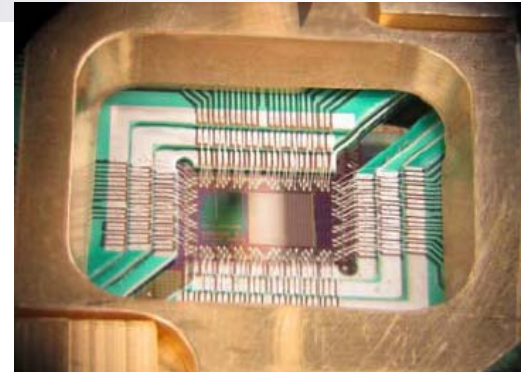

- Intel Core i7 EE 980x
  - 32nm
  - 3.3 GHz
  - 6 mag / 12 szál

Technology	65nm CMOS Process
Interconnect	1 poly, 8 metal (Cu)
Transistors	100 Million
Die Area	275mm ²
Tile area	3mm ²
Package	1248 pin LGA, 14 layers, 343 signal pins

Más alternatíva: D-Wave Kvantumszámítógép

- D-Wave One System
2009: 128 qubit-es változat
  - „qubit”: a kvantum-rendszer alapegysége, amellyel Boole algebrában ismert ‘0’ és ‘1’ állapotok két normalizált és kölcsönösen ortogonális kvantum állapot-pár segítségével ábrázolhatók { $|0\rangle$, $|1\rangle$ }
- Félvezetők helyett szupravezető fémet használnak mágneses vákuumban: niobium (ultra alacsony hőmérsékleten)
- HPC: High Performance Computing alkalmazásokra,
  - parallel-, elosztott számítási struktúra
  - Big data analysis - Optimization – Classification - Machine learning etc.

<http://www.dwavesys.com>

